

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN

Cádizská ústava z roku 1812

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jiří Andrš

Magisterský, Právo a právní věda

Vedoucí práce: JUDr. PhDr. Stanislav Balík

Plzeň, 2014

Anotace

Předmětem diplomové práce je Cádizská ústava z roku 1812. Cílem diplomové práce bylo popsat historické pozadí ústavy, její ideologický základ a důkladně analyzovat text ústavy. Práce je pojata především z historického hlediska.

Abstrakt

The subject of the thesis is the Cadiz Constitution of 1812. The aim of this thesis was to describe the historical background of the Constitution, its ideological basis and thoroughly analyze the text of the Constitution. The work is conceived primarily from a historical perspective.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou diplomovou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni, 2.1.2014

.....

Jiří Andrš

Obsah

Úvod	6
I. Historické souvislosti vzniku ústavy	7
1. Odlišnost osvícenecké vlády Karla III. a vlády Karla IV. spojené s ministerským despotismem Manuela de Godoye	7
2. Válka za nezávislost.....	9
3. Bayonský statut.....	12
4. Průběh příprav Cádizské ústavy.....	13
II Vzory, inspirace a ideje, které text ústavy ovlivnily	15
1. Skupiny reprezentující názorové proudy v období války za nezávislost	15
2. Vzory a Inspirace pro tvorbu Cádizské ústavy	17
3. Ideály, které text ústavy ovlivnily.....	18
4. Autoři textu ústavy a osobnosti, který její text ovlivnily	20
5. Dokumenty související s Cádizskou ústavou vydané parlamentem	22
III. Rozbor textu ústavy	24
1. Preambule	25
2. Národ a národnost.....	27
3. Občanství	28
4. Národ jako nositel a vykonavatel suverenity.	30
5. Forma vlády Španělska a území Španělska	31
6. Dělbá moci.....	32
7. Moc zákonodárná.....	33
7.1 Volební systém	33
7.2 Výkon funkce poslance.....	34
7.3 Parlament	35
8. Moc výkonná	37
9. Moc soudní	39
9.1 Soudy	39
9.2 Trestní a procesní záruky	40
9.3 Základní lidská práva a eticko-náboženský duch ústavy	41
10. Administrativní reforma	42
11. Reforma financí	43
12. Reforma armády	45
13. Reforma vzdělání.....	46
14. Změna ústavy a dozor nad výkonem ustanovení ústavy	47
IV. Další osudy ústavy v dobových politických konsekvencích	49
1. Neúspěch Cádizské ústavy a restaurace starého režimu	49

2. Emancipace a rozpad koloniálního panství Španělské monarchie.....	52
3. Liberální třiletí a zásah Svaté aliance	53
4. Finální fáze revolučních snah a vítězství liberálů hájící Cádizskou ústavu.....	55
<u>Závěr.....</u>	<u>56</u>
Resumé.....	57
Literatura.....	58

Úvod

Diplomová práce se zabývá Cádizskou ústavou z roku 1812, která je většinou Španělů považována za první španělskou ústavu. Familiérně bývá označován La Pepa. Podle dne kdy byla vyhlášena. Jednalo se o liberálně laděnou ústavu, v jejímž textu byly zakotveny prvky moderního právního státu. Práce je rozdělena do pěti kapitol.

Dříve než se bude výklad věnovat procesu tvorby ústavy, bude v první kapitole popsáno několik zásadních faktorů a událostí, které vedly k myšlence a možnosti vydat ústavu. Také budou v kontextu s Cádizskou ústavou uvedena Bayonská statuta, která se za jiných historických okolností mohla stát první Španělskou ústavou. Primárně se bude tato kapitola zabývat událostmi mezi léty 1808 a 1812.

Tato kapitola byla věnována skupinám, jež reprezentovali jednotlivé názorové proudy, vzorům, ze kterých se ústava inspirovala, autorům ústavy, dokumentům souvisejících s ústavou a ideálům, jež ovlivnily dobovou atmosféru.

Analýze textu ústavy byla věnována třetí kapitola. Ústava se skládá z preambule a 384 článků. Rozsáhlost ústavy způsobila snaha liberálů do jisté míry suplovat nedostatečné zákoníky soukromého a veřejného práva. Hlavním cílem liberálů bylo přetvořit stavovskou společnost na společnost občanskou a ústavu využili jako kýžený prostředek.

Událostem, k nimž došlo až po vydání ústavy a jejími dalšími osudy se zabývá čtvrtá kapitola. Účinnost ústavy neměla bohužel nikdy dlouhého trvání a ústava samotná se stala příslovečným jablkem sváru mezi skupinami soupeřícími o moc.

Jako zdroj informací mi posloužila především monografie historika Antonia Ubieta Artery a kol. Dějiny Španělska, která mnohdy odpovídala i dílu J. Sole Tury J. SOLÉ TUR – E. AJA, Constituciones y períodos constituyentes en España, ze které jsem se také občas inspiroval, ale pro svou špatnou znalost španělštiny raději cituji z Dějin Španělska.

I. Historické souvislosti vzniku ústavy

Téměř nemyslitelné se stalo skutečností. V království s absolutní formou vlády jako Španělsko byla 19. března 1812 vyhlášena liberální ústava. Ta tam dávno pominula zlatá éra objevů, moci a bývalé slávy. Převážně agrárně zaměřený druhořadý stát balancující mezi mocnostmi Evropy v nejtěžší hodině boje o své vlastní přežití, zažil historický mezník, který navždy změnil tvář Španělského království. Pryč s inkvizicí, pryč s neschopnými ministry typu Manuela Godoye a nezpůsobilými panovníky jako Karel IV., pryč s feudálními přežitky, vzhůru k lepším, svobodným a liberálním zítřkům. Viva La Pepa.

1. Odlišnost osvícenecké vlády Karla III. a vlády Karla IV. spojené s ministerským despotismem Manuela de Godoye

Vláda Karla III. se nesla v duchu osvíceneckého absolutismu a jeho reformních snah, které měli povznést Španělsko zpět mezi světové mocnosti. Spektrum reforem zasáhlo všechna odvětví státu. *„Během své vlády Karel III. bezvýhradně podporoval úzkou skupinu osobností¹, která požadovala hlubokou reformu společenských struktur a plné zapojení do evropského společenství. Hlavním prostředkem zvyšování národního bohatství se měl stát rozvoj praktických věd a jejich technické uplatnění v praxi.“²* Klíčovou pozicí, kterou takový osvícenecký reformista mohl zastávat, byl úřad ministra nebo úřad tzv. Intendanta. Jednalo se o přímého vyslance krále, který měl na starost kontrolu lokálních autorit a zároveň úkol ekonomicky povznést region.

Proti této skupině reformistů se zvedla reakce privilegovaných stavů³. Obě skupiny ke svým záměrům manipulovaly náladami většinové populace. V otázce diplomacie Karel III. balancoval mezi tehdejšími mocnostmi především pak mezi Velkou Británií a Francií. Nakonec však v roce 1761 uzavřel dynastickou dohodu s francouzskými Bourbony. Tato smlouva se do budoucna ukázala poslední ranou kdysi tak mocnému španělskému koloniálnímu panství. Po vypuknutí Velké Francouzské buržoazní revoluce v roce 1789 se většina populace přiklonila na

¹ Pedro Rodríguez de Campomanes, hrabě Aranda či hrabě Floridablanca

² Antonio Ubieto Artera a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 331

³ Většina představitelů aristokracie a vysokého duchovenstva

stranu reakcionářů a velká část reformistů⁴ se dočasně z části či úplně zřekla svého programu a aktivně přešli ke druhému křídlu.

Sám monarcha se Francouzské revoluce nedožil a na uprázdněný trůn nastoupil jeho syn Karel IV. Španělský. Povaha krále se postupně začala podepisovat na stavu Španělska. Král byl naivní, líný a o vládu příliš nejevil zájem. Mezi jeho záliby patřil lov a umění. Většina reform jeho otce vzala záhy za své. Zpočátku ho obklopovali ministři jeho otce, ale posléze byli postupně odvoláváni a za oblíbence jeho energické manželky Marie Luisy Parmské v čele s jejím milencem Manuelem Godoyem y Álvarez de Faria. „*Godoy první novodobý diktátor, homo novus, nebyl sice nepřitelem osvícenectví, ale nebyl vázán ani jeho pouty.*”⁵ Způsob vlády se tedy změnil z osvíceneckého absolutismu na ministerský despotismus. Znaky ministerského despotismu byli všemocnost vlády a diktatura administrativy. V podstatě Godoy vládl bez přímé účasti krále s jeho podporou. Tento fakt by nebyl až tak fatální, pokud by sám Godoy nepostrádal zkušenosti, rozhodnost a schopnosti. „Za časů Karla IV. ztratila instituce krále hodnotu vzoru, kterou měla v dobách jeho předchůdce, i prestiž vyplývající z postavy krále reformátora.”⁶

Události Francouzské revoluce se přímo dotkly vlády Karla IV. Přírozený spojenec díky dynastické smlouvě se záhy stal nepřítelem. Španělsko se nejprve snažilo o zdrženlivost, ale po popravě Ludvíka XVI. a Marie Antoinetty v roce 1793, vyhlásilo Francii válku. Válka se neúspěšně vlekla až do roku 1795 a mezitím Francie získala převahu nad svými protivníky. Nakonec 22. července 1795 Španělsko a Francie uzavřeli pro Španělsko nevýhodnou Basilejskou smlouvu. Dílo Godoye, za které obdržel titul Princ míru. Přírozeně následovalo společenství Španělska a Francie, které v souhrnu znamenalo pro Španělsko hospodářskou katastrofu. Británie reagovala námořní bloádou a izolovala Pyrenejský poloostrov od jeho zámořských kolonií. Uskutečnilo se množství námořních bojůvek, až v roce 1805 proběhl rozhodující střet, kdy Velká Británie potopila většinu spojeného francouzského a španělského loďstva v bitvě u mysu Trafalgar. Tento střet znamenal pomyslný konec kdysi mocné španělské Armady.

⁴ Hrabě z Floridablanca byl zodpovědný za vypovězení Jezuitů ze Španělska.

⁵ Antonio Ubieto Artera a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 347

⁶ Antonio Ubieto Artera a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 394

2. Válka za nezávislost

Válka za osvobození Španělska začala nevině zápolením Francie a Velké Británie. Francie ovládala značnou část Evropy a Velká Británie naopak opanovala oceány a podporovala osvobozenecská hnutí. Napoleon se snažil nastalou situaci vyřešit kontinentální blokadou svého protivníka, což mělo zapříčinit ekonomický propad Velké Británie a ztrátu její geostrategické pozice. Stal se pravý opak a hospodářskou krizi zažívala Francie a její spojenci, protože protivník zareagoval zákazem dovozu jejich zboží a potápěním nepřátelských lodí. Mnoho států tuto blokádu nedodržovalo včetně Portugalska. Z tohoto důvodu se Napoleon dohodl s Godoyem o rozdělení Portugalska mezi Francii a Španělsko ve smlouvě z Fontaineblau koncem října 1807. Vše probíhalo podle plánu, než francouzské oddíly počátkem roku 1808 překročily hranice Katalánska a začaly okupovat Barcelonu. Napoleon požadoval přístup francouzských lodí do obchodních přístavů ve Španělské Americe a posunutí hranic Francie a Španělska až k řece Ebro, výměnou za území středního Portugalska.

Postavení Godoye během jeho působení jako prvního ministra nebylo jednoduché, musel totiž čelit jak nespokojenosti liberálů, tak reakcionářů a v posledním stádiu jej odmítalo celé španělské obyvatelstvo. Po roce 1806 se nespokojená opozice především privilegovaných stavů seskupila okolo budoucího Ferdinanda VII., tehdejšího prince z Asturie a následníka trůnu. Proběhlo několik revolučních pokusů⁷, s cílem zbavit Godoye moci. Po obsazení Barcelony Godoy napsal rozlícenou nótu Napoleonovi a navrhl králi a královně, aby se přemístili i s celým dvorem do Andalusie. Přípravy však přerušila vzpoura z Aranjuezu. Během které Godoye zatkli stoupenci prince z Asturie, Karla IV. donutili abdikovat a 19. března 1808 byl Ferdinand VII. korunován králem Španělska.

Celá nastalá situace znepokojovala Napoleona natolik, že oba zneprátelené tábory i se španělským dvorem pozval v květnu 1808 do Bayone, kde měla být situace definitivně vyřešena. Karel IV. i Ferdinand VII. ochotně dorazili do Bayone, jelikož oba očekávali podporu od Napoleona. Napoleon se velmi obával, že by Ferdinand VII. mohl uzavřít mír s Velkou Británií a jako svého spojence již

⁷ Spiknutí v Escorialu v říjnu 1807 a vzpoura v Aranjuezu 17–21. března 1808

nechtěl ani Karla IV. Španělského, proto aktéry i případné další uchazeče o trůn přechytračil a na jejich místo obratně dosadil svého bratra Josefa Bonaparta. Od té chvíle se Ferdinand VII stal vězněm ve Valencay.

Španělské impérium se po tzv. bayonských abdikacích začalo zmlát v naprostém chaosu. Většina Španělů odmítla uznat abdikaci Ferdinanda VII. a brali ji jako vynucenou. „*Zároveň trvali na svém přirozeném právu odmítnout třeba i silou, cizí nadvládu vnucenou násilím a směřujícím ke změně státního zřízení země bez souhlasu jejích obyvatel*“.⁸ Boj za osvobození začal 2. května 1808 povstáním v Madridu a postupně se k boji na obou stranách připojilo obyvatelstvo z celého území Španělska. „*V nepřítomnosti panovníka začali svrchovanost ve jménu Ferdinanda VII. přebírat junty*⁹ *vznikající spontánně po celém území Španělska.*“¹⁰ Junty se staly nositelkami revoluce na Pyrenejském poloostrově a symbolem rostoucí emancipace v koloniích. Zatímco probíhala na poloostrově válka za nezávislost, na jiných místech Španělského království vznikala ohniska budoucích státních útvarů. Junty existovaly na oblastní, místní i individuální úrovni. Občas se stalo, že si konkurovali a někdy neposlouchaly nařízení Ústřední junty. Vznikaly primárně na místní úrovni vzhledem k chybějící centrální autoritě a vedly je především významní liberálové. Upevňování moci probíhalo tedy směrem zdola. Junty musely zorganizovat odpor, dohodnout se na hierarchii centrálního vedení a zejména co nejrychleji uzavřít spojení s Velkou Británií a jinými protivníky Francie. Smlouvu o míru, přátelství a spojení mezi Španělskem a Velkou Británií obě strany podepsaly 14. 1. 1809. Povaha smlouvy byla spíše symbolická, neboť Velká Británie sledovala primárně vždy své vlastní ekonomické zájmy.

Konkurentem Junt byla Rada Kastilie, jež se počáteční podporou Josefa I. zdiskreditovala. Mezi Juntami a Radou proběhla jednání a 25. září 1808 vznikla Ústřední Centrální Junta se sídlem v Aranjezu za předsednictví Murcinia Floridablancy. Pod tlakem Francouzských vojsk se koncem roku 1808 přesunula nejprve do Madridu, a poté do Sevilly. Pokračující nápor ji donutil přesunout se počátkem roku 1810 do Isla De Leon v oblasti Cádizu. Ještě než

⁸ Antonio Ubieto Artera a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 384

⁹ Rada, komise či výbor

¹⁰ Antonio Ubieto Artera a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 381

Ústřední Junta odešla ze Sevilly, svolala 1. ledna 1810 Parlament¹¹. Po drtivých porážkách ušředřenými Francouzi vojskům pod vedením Ústřední Junty byla Ústřední Junta 29. 1. 1810 rozpuštěna. Její místo zaujalo pět členů nově jmenované Regentské rady pro Španělsko a Indie, jež zvolil parlament. Objevily se dvě teze funkce junt: absolutistická a liberální. Artera tuto situaci popisuje následovně: „*Absolutistická spočívala na obraně svrchovaných práv Ferdinanda VII a liberální na obnovení suverenity, jejíž místo zůstalo po zajetí monarchy uprázdněno*“¹².

Josef Bonaparte se nacházel jako nový král Španělska v komplikované pozici. Hned na počátku jeho vlády propuklo v Madridu a po celé zemi ozbrojené povstání. Jeho vládu uznávala a podporovala jenom malá část profrancouzsky orientovaných liberálů tzv. afrancesados. Z tohoto důvodu se uchýlil k Ebru, kde měli Francouzi silnou vojenskou posádku. Napoleon mu po opakovaných žádostech poslal na pomoc elitní vojenské posily, s nimiž se mu podařilo obsadit Madrid, kde 25. července vyhlásil Josef I. Bayonská statuta. „*Josef mluvil o konstituční monarchii zajišťující prosperitu a modernizaci země a nabízel atraktivní, racionální a pokrokový program.*“¹³ Králova vláda byla poznamenána přes všechny jeho snahy váhavostí krále a nedostatkem financí. Jeho vládu neustále napadaly guerilly a francouzští generálové ho příliš neposlouchali. Pomyslný hřebík do rakve své vlády si zarazil sám, díky svým chabým rozkazům v bitvě u Vitorie 21. června 1813. Josef Bonapart poté raději uprchl ze Španělska a dožil svůj život v USA.

Taktika Španělů byla prostá ale účinná. Města se bránila do posledního muže a oddíly odboje složené ze zbytků profesionální armády a z dobrovolníků tzv. guerilly, útočily po celém okupovaném území Španělska ze zálohy na Francouze a působily jim nesmírné materiální škody a ztráty na životech. Guerilla si získala svými oběťmi celosvětové uznání jako bojovníků za svobodu.

Válka probíhala přes množství bitev a zvrátů zjednodušeně ve třech fázích. V první fázi protibonapartovská koalice ustupovala a snažila se držet strategická místa od konce května 1808 do jara 1809. Velká Británie ovládala západní oblasti

¹¹ Ve Španělsku zvaný Kortesa.

¹² Antonio Ubieta Artera a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 387

¹³ Jiří Chaloupka, Stručná historie Španělska, Praha 2005, s. 107

Portugalska a Galicie. Španělský odboj ovládal oblast Andalusie, ale zároveň působila po celém území španělská guerilla. Josef Bonapart vládl s francouzskou podporou v centrálních oblastech Španělska v mezích Bayonského statutu a Francouzi ovládali severní oblasti mezi Pyrenejemi a řekou Ebro. V druhé fázi od jara 1809 do léta 1812 byli Španělé zatlačeni až k Cádizu a Angličané do Portugalska. Cádiz byl přírodní pevností ze třech stran obklopenou vodou a střežilo ho loďstvo Velké Británie. Třetí fáze se od léta 1812 do prosince 1813 nesla ve znamení všeobecného ústupu francouzských vojsk. Válka oficiálně skončila smlouvou ve Valencay ze 13. prosince 1813, v níž se Napoleon vzdal veškerých nároků na španělský trůn a zavázal se k obnovení stavu před bayonskými abdikacemi.

3. Bayonský statut

Zmíněná ústava¹⁴ byla oktrojovaná a její ustanovení nikdy nevešla prakticky v platnost. Měla zavést dědičnou monarchii, se silným centralisticky orientovaným panovníkem majícím povinnost respektovat práva občanů, která z ústavy vyplývala. Zdánlivě omezovala královskou moc. Dětila moc na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Zákonodárnou iniciativu měl král a parlament vyhlášoval zákony. Výkonná moc byla rozdělena mezi krále a 9 ministerstev. Panovník navrhoval opatření a ministři byli odpovědní za jejich výkon. Soudní moc měli zastávat nezávislí soudci, již jmenoval král. Měly být zřízeny tři soudy podle stavů¹⁵ oproti francouzskému vzoru. Katolictví se s ohledem na španělskou tradici stalo státním náboženstvím.

Většina Španělů ji jako svou nikdy nepřijala a zřejmě nikdy nepřijme. Při její tvorbě totiž nebyl přítomen ani jeden jejich představitel, poněvadž byla dána pouze ke schválení a připomínce 81 afrancesados. Pro valnou část společnosti představovalo označení afrancesados během války za nezávislost i po ní označení pro zrádce. Za autora statutu bývá považován sám Napoleon Bonapart. Práce na ústavě probíhaly mezi 15. a 30. červnem 1808 a její vyhlášení proběhlo nejprve 8. července 1808 v Bayone a posléze 25. července Josefem I. v Madridu.

¹⁴ Někdy též Bayonská ústava

¹⁵ Vysoké duchovenstvo, šlechta a lid

4. Průběh příprav Cádizské ústavy

Ústřední Junta ještě před svým rozpuštěním rozhodla svolat 1. ledna 1810 parlament. Během počátečních diskuzí převládal názor Jovenalistů¹⁶, že parlament bude svolán po vzoru Velké Británie jako dvoukomorový, ale Regentská rada pro poloostrov a Indie zasáhla a parlament byl svolán po francouzském revolučním vzoru z roku 1789 jako jednokomorový. Liberálové slavili úspěch nad Jovenalisty. Od této chvíle bylo jasné, že bude vytvořena nová ústava. Šlo pouze o vhodnou dobu a místo. Po naléhání Cádizské junty na Regentskou radu bylo rozhodnuto 17. června, že parlament bude svolán do Isla de Leon v blízkosti Cádizu. První jednání Generálního a výjimečného parlamentu proběhlo 24. září 1810 v Divadle Komédie. Bylo přítomno 104 poslanců. „Z profesního hlediska, když necháme stranou církevní představitele, převažovali advokáti a státní úředníci. Bylo jasné, že cádizský parlament – do značné míry „falšovali“ realitu země, která byla stále zemědělská, vesnická, negramotná a zaostalá.“¹⁷ Mezi první opatření nového parlamentu patřila renovace divadla. Proběhlo několik dalších setkání parlamentu, během nichž byla vydána řada dekretů a opatření. Začátkem listopadu 1810 Isla De Leon začala obléhat Francouzská armáda, proto se členové parlamentu rozhodli přesunout do Cádizu.

Práce na nové ústavě započaly až 23. prosince 1810, kdy parlament vytvořil komisi pro vypracování nové ústavy. Ve svém počátku měla komise 13 členů a jejím předsedou se stal Diego Muñoz Torrera. Posléze neoficiálně komise přijala další vhodné poslance a šest náhradníků za nepřítomné členy komise. Přestože nebyli oficiálními členy komise, rozhodla se komise v březnu 1811 oficiálně uznat zásluhy některých poradců a přijmout je mezi řádné členy komise. Jako byl například Antonio Ranz Romanillos, pravděpodobně jeden z nejvlivnějších tvůrců ústavy¹⁸. Z důvodu postupu francouzských vojsk se parlament přestěhoval mezi 18 a 24. únorem 1811 do Cádizu.

Komise předložila parlamentu první návrhy 18. srpna 1811. Nejdřív byl přečten projev obsahující návrhy prvních dvou hlav týkajících se území, náboženství, práv a povinností fyzických osob a jakou formu a pravomoci měla mít moc zákonodárná

¹⁶ „Umírněných liberálů“ kolem roku 1812

¹⁷ Jiří Chaloupka, Stručná historie Španělska, Praha 2005, s. 109

¹⁸ http://www.cadiz2012.es/cronologia_ficha.asp?id=126

a výkonná. Posléze proběhla předběžná diskuze. Projev četl Agustín Argüelles a za jeho text byl odpovědný Evaristo Pérez de Castro. Následně 25. srpna 1811 proběhla diskuze o návrzích ústavy, která se zabývala prvními čtyřmi hlavami. Další diskuze tentokrát o moci výkonné a královské se uskutečnila 1. října 1811. Debata směřovala k vytvoření jistých záruk, aby král nemohl zneužívat svou mocí. „*Jako byly královský souhlas, nedotknutelnost a schvalování zákonů*“¹⁹. Během ledna 1812 probíhala debata o provinčních radách a obecních radách. Parlament ukončil definitivně debaty o Ústavě 23. ledna 1812. Celkem od svolání do rozpuštění uskutečnilo 1478²⁰ zasedání Parlamentu.

6. Vyhlášení Cádizské ústavy

Promulgace ústavy proběhla 19. března 1812 symbolicky v den nástupu Ferdinanda VII. na trůn. Poslanci se nejprve sešli v místě zasedání parlamentu v oratoriu chrámu svatého Filipa Neri, zahájily schůzi a promulgovali ústavu. Podepsalo ji 180 z 224 přítomných poslanců. Poté opustil dav sál oratoria a prošli město. Při několika příležitostech se dav zastavil a představitelé parlamentu recitovali hlasitě text ústavy. Dav provolával ústavě slávu a sliboval ji věrnost. Průvod se poté odebral do dalších částí města, jako bylo například Plaza del Mentidero, nebo Plaza del Antonio. Takovým místům se také říkalo náměstí ústavy. Součástí Cádizské ústavy byla povinnost, přečíst ji ve všech důležitých centrech Španělského království a k té příležitosti zřídit pomník, který by ji připomínal.

¹⁹ http://www.cadiz2012.es/cronologia_ficha.asp?id=128

²⁰ Průvodce Cádizem k oslavám dvousetého výročí od vyhlášení první španělské ústavy 1812

II Vzory, inspirace a ideje, které text ústavy ovlivnily

1. Skupiny reprezentující názorové proudy v období války za nezávislost

Během tohoto období se utvořily čtyři hlavní názorové proudy. Patřili mezi ně Afrancesados, Jovenalisté, liberálové a absolutisté. Každý z těchto ideových proudů reprezentoval a hájil zájmy určité skupiny a vyjma profrancouzských přívrženců měl možnost ovlivnit konečnou verzi a osudy Cádizské ústavy.

Profrancouzští přívrženci tzv. afrancesados bylo původní označení pro obdivovatele módy nebo rozvoje přírodních věd ve Francii. Po Francouzské revoluci se název rozšířil na osoby a intelektuály, kteří s ní sympatizovali. Francouzskou invazí a korunovaci Josefa I. králem Španělska se toto označení vžilo pro odpadlíky či zrádce podporující jeho vládu. Mezi první zrádce patřili představitelé Kastilské rady a španělská královská rodina. Přívržence tvořila vzdělaná šlechta, vysoké duchovenstvo, vysocí úředníci a vlivná buržoazie. „Značnou část této skupiny tvořili pochopitelně oportunisti a převlékači kabátů, nalezneme tu však i nemálo upřímných obdivovatelů myšlenek francouzské revoluce.“²¹ Afrancesados obdivovali Napoleonovi vojenské úspěchy. Ve změně dynastie neviděli problém, vzhledem k tomu, že Ferdinand VII. na ni v bayonské abdikaci přistoupil. Josef I. se snažil působit dojmem osvícenecky vládnoucího panovníka a nikoliv jako Karel IV. vládnoucí prostřednictvím ministerského despotizmu. Na počátku své vlády Josef I. vyhlásil Bayonská statuta, v jejichž mezích se snažil vládnout, a dokonce zrušil španělskou inkvizici. Přesto se proti vládě Josefa I. bouřila většina Španělů. Přesný počet afrancesados nebylo nikdy možné přesně zjistit, „na okupovaném území žilo asi dva miliony Španělů a dvanáct tisíc jich po skončení války za nezávislost emigrovalo do Francie“²².

Jovenalisté na rozdíl od afrancesados nikdy nepřijali bayonskou abdikaci a oproti liberálům nevěřili v nutnost vytvořit novou ústavu. Jednalo se o střední vrstvy intelektuálů tvořené městským klérem, právníky, pedagogy a umělci. Patřili mezi první, jež povstali proti vládě Josefa I. a vedli lid. Chtěli uvést v život

²¹ Chaloupka, Stručná historie Španělska, Praha 2005, s. 108

²² Antonio Ubieta Arteta a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 395

historickou konstituci, za kterou pokládali „*staré zákony a zvyklosti španělských království, které svého času držely v mezích všemocnost panovníků*“.²³ Mezi jejich představitele patřili Jovenalos, Peréz Villamila a Capmany. „*Pokud historickou ústavu narušil despotismus nebo invaze, iniciativu přebíral lid*“²⁴. Jako svůj vzor si brali Velkou Británií. Asi nejvíce se rozcházeli s liberály v otázce svolání parlamentu. Chtěli jej svolat na základě stavů po Anglickém vzoru. Měli v úmyslu vytvořit dvoukomorový parlament, jehož východiskem byli střední vrstvy. Duchovenstvo by se podle svého původu zařadilo mezi lid nebo šlechtu. Boj o monokameralismus a bikameralismus²⁵ parlamentu se vlekl po celé 19. století.

Liberálové byli mnohem radikálnější než Jovenalistivé. Brali na vědomí existenci historické ústavy, ale zdála se jim pro potřeby Španělska zastaralá a nevhodná. Přáli si vytvořit moderní právní stát, ve kterém by neexistovali feudální a církevní přežitky, vnitřní cla a daně omezující obchod, zákony omezující osobní svobodu a svobodu pohybu, cenzura, nerovnost mužů, ministerský despotismus a množství dalších excesů doby. Jako svojí povinnost viděli promulgaci nové ústavy, jejíž ustanovení by neplatila pouze v jejich prospěch, ale z etického hlediska pro celý národ. Mezi hlavní představitele liberálů patřili Diego *Muños Torrera*, *Agustín Argüelles* a *Martínes Marina*. Nejprve měli navrch Jovenalisté, neboť Ústřední Junta chtěla svolat dvoukomorový parlament, ale po jejím rozpuštění zasáhla Regentská rada pro poloostrov a Indie, kde měli liberálové převahu. Potom už byla ústava připravována v liberálním duchu.

Absolutisté měli velkou výhodu, liberálů bylo mnohem méně a zároveň neznali nebo nechtěli znát vlastní lid. Arteta uvádí, že v roce 1803 bylo 94 procent národa analfabety. Lid uvyklý absolutistickému zřízení, vkládal svou důvěru v představitele duchovenstva, šlechty a krále. Mezi absolutisty patřily zejména vysoké duchovenstvo a vysoká šlechta. Na stranu reakce se přidali všichni, jichž se liberální reformy nějakým neblahým způsobem dotkly.

²³ Antonio Ubieta Arteta a kol., *Dějiny Španělska*, Praha 1995, s. 395

²⁴ Antonio Ubieta Arteta a kol., *Dějiny Španělska*, Praha 1995, s. 395

²⁵ Jednokomorový a dvoukomorový parlament

2. Vzory a Inspirace pro tvorbu Cádizské ústavy

Výboru pro vytvoření ústavy se nabízely tři možné modely, kterými by se mohl při tvorbě ústavy inspirovat. Byly jimi anglická historická ústava, ústava USA a francouzská ústava z roku 1891. Anglickou variantu preferovaly anglofilní Jovenalisté a francouzskou cestu podporovali liberálové. Ústava spojených států vzhledem ke své republikánské formě vlády a federativnímu uspořádání nebyla vhodná. Autoři ústavy se mohli v případě americké ústavy inspirovat suverenitou lidu a dělbou jednotlivých mocí. Varianta na bázi anglického vzoru také nepřicházela v úvahu. Vzhledem k rozdílnému vývoji a přílišné aristokratičnosti parlamentu. Liberálové preferovali rovnostářství. V případě anglické varianty se tedy mohli pouze inspirovat její historickou povahou. Francouzskou variantu liberálové preferovali zejména z důvodu podobného historického vývoje Francie a Španělska. Francie i Španělsko si prošlo extrémní absolutistickou formou vlády. Téměř století je také spojovala Bourbonská dynastie. Stejně jako ve Francii i ve Španělsku provedli Bourboni řadu reforem, zejména vybudovali strukturu španělského státu na základě francouzského racionalismu. Hlavním důvodem byla, ale ideová blízkost francouzských myslitelů těm španělským. Zejména mezi ně patřili Voltaire, Charles Louis Montesquieu, Jean Jacques Rousseau a Emmanuel Joseph Sieyès. Z anglických myslitelů si u těch španělských vydobyl místo John Locke. Liberálové také rozuměli důvodům, za nichž vypukla Francouzská revoluce.

Jako ústavní vzor posloužila Cádizské ústavě z formálního hlediska zejména Francouzská ústava z roku 1791, jejíž organickou součástí byla Deklarace Člověka a občana z roku 1789. Z nichž se cádizská ústava inspirovala v otázce národní suverenity, dělby moci, lásce k vlasti, osobních svobod, svobody projevu a mnoha dalšími principy. Princip národní suverenity a způsob dělby moci rozděloval Jovenalisty a liberály. Omezení královské moci a snížení pravomocí ministrů liberálové omlouvali poměry za panování Karla IV.

Francouzský model však neuspokojoval potřeby Španělska ve všech ohledech, bylo jej nutné pozměnit. Jako východisko posloužily staré zákony

Španělského království. Španělské prostředí se od toho ateistického francouzského lišilo svým eticko-morálním charakterem. Mezi popularizátory myšlenky starých zákonů patřil kupříkladu Francisko Martines Marina se svým dílem teorie o Parlamentu. V podstatě toto sousloví nakonec tvůrci ústavy poměrně zneužívaly, a kde bylo nutné ústavu pozměnit, tam užily staré zákony Španělska. Ačkoliv nemuseli pocházet ze Španělska, ale z ciziny.

Syntézou francouzské modelu s eticko-morálním charakterem Španělska a starými zákony Španělska vznikl model bližší Portugalsku Itálii a Iberoamerickým zemím než Francouzská předloha z roku 1791.

3. Ideály, které text ústavy ovlivnily

Bouřlivé období provázené Velkou Francouzskou Buržoazní revolucí a Španělskou válkou za nezávislost sebou přineslo množství nových ideálů. Přesto si však Španělsko zachovalo určitou míru tradice. Tyto ideály či ideologická východiska spolu mnohdy úzce souvisely a jindy byli v přímém rozporu. Úzce spolu souvisel zejména venkovský nacionalismus a romantismus. Proti sobě stáli zejména liberalismus a konzervatismus, racionalismus a romantismus. Tradičně se Španělé řídili morálními a etickými principy katolického náboženství, s nímž byl liberalismus často v rozporu.

Kořeny liberalismu lze nalézt v období osvícenství. Neměl jednotnou koncepci a v průběhu dějin se objevil na mnoha místech v různých formách. „Všeobecně se jednalo o přesvědčení, že bylo účelem politiky chránit individuální práva a maximalizovat svobodu volby.“²⁶ Jednalo se o politický koncept, který se přizpůsoboval dobovému myšlení. Existovali umírněné a radikální proudy. Umírněné se snažily o kompromis a radikální si vynucovali změnu mnohdy i násilím. „Poprvé bylo označení liberální použito jako název pro politickou stranu ve Španělsku v roce 1810, její program vědomě kopíroval anglický konstitucionalismus.“²⁷ Mezi jeho hlavní principy patřila osobní svoboda, volný obchod, dělba mocí, svoboda projevu, soukromé vlastnictví či svoboda vyznání. Osobnosti liberalismu 19. století se snažili přeměnit zkosnatělou feudální

²⁶ Iain McLean a Alistair McMillan, The Concise Oxford Dictionary of Politics, Oxford 2009, s.306

²⁷ David Miller a kol., Blackwelova encyklopedie politického myšlení, Brno 2000, s. 250

společnost a absolutistickou vládu v moderní právní stát. Cádizská ústava vzešla jako kompromis mezi liberálními principy a prostředím tradičně katolického Španělska. Společně s liberalismem prostupoval ústavou z roku 1812 duch racionalismu, či jak jej označuje Artera klasicismu. V každém případě šlo o důraz na rozumovou stránku věci bez ohledu na lidské emoce. Tím se lišili liberálové od většiny populace. Liberální romantismus se objevil až po roce 1834.

Obrovské strádání způsobené Napoleonskými válkami a sociálním rozvratem působilo neblaze na obyvatelstvo. Jednak odmítalo všechno francouzské, s nímž byl spojen racionalismus, a zároveň hledalo únik. Ideovým východiskem se stal romantismus. Měl osvobodit člověka od sociální a životní reality, kterou romantik neakceptoval. „*Romantismus je spojován se svobodným a idealistickým vyjádřením postoje vedoucím k vášni a individualitě.*”²⁸ Projevoval se ve výtvarném umění, filosofii, v politice či dokonce ve způsobu života. Vždy se šířil s válečnými událostmi. Oproti racionalismu se vyznačoval důrazem na představivost a citovost, které byli nadřazovány schopnostem intelektuálním. Mezi hlavní motivy romantismu patřily ženy, vlast, příroda a bůh. Ve Španělsku se vytvořilo několik proudů romantismu. Zprvu se šířil pouze lidový a historický romantismus a po roce 1834 i liberální. Projevem venkovského romantismu byl vznik guerill a jejich křížová výprava proti Francouzům. Historický romantismus spočíval ve vizi návratu starých zlatých časů, kdy bylo Španělsko svobodné či ještě patřilo mezi světové mocnosti. Liberální romantismus si jako svou Magnu Chartu v roce 1834 zvolil Cádizskou ústavu z roku 1812.

Podle Ernesta Gellnera je nacionalismus původně politickým principem, „*který tvrdil, že politické a národní celky by měli být jednotné.*”²⁹ Původ nacionalismu se odvozuje od slova národ. Národy vznikaly tak, že se vymezily vůči jinému národu. Každý národ má svou vlastní národní identitu. „*Poprvé slovo nacionalismus užil francouzský kněz a odpůrce jakobínů Emmanuel Joseph Sieyès v roce 1789.*”³⁰ Nacionalismus či národovectví, až vlastenectví bylo počátkem 19. století ve Španělsku především výsadou španělského venkova. Jedním z příkladů byl vznik Guerilly. V tomto ohledu nacionalismus úzce souvisel s romantismem.

²⁸ Iain McLean a Alistair McMillan, The Concise Oxford Dictionary of Politics, Oxford 2009, s.467

²⁹ David Miller a kol., Blackwelova encyklopedie politického myšlení, Brno 2000, s. 328

³⁰ Andrew Heywood, Politické ideologie, Praha 2005, s. 155

Existuje mnoho různých názorů na národ a nacionalismus. Podle liberálů patřili „národy mezi morální entity v tom smyslu, že byly nadány právy, zejména že měli rovné právo na sebeurčení“³¹.

Kořeny ideje právního státu by šlo dohledat již ve starověkém Řecku a Římě. V moderním pojetí se nejprve začala prosazovat v Anglii a posléze v 18. a 19. století mezi mocnostmi tehdejší Evropy. „Princip právního státu, tj. státu, jehož jednání a chování je založeno na dodržování práva a v němž stát i občan si jsou před zákonem rovni, je jednou z náležitostí moderního ústavního státu.“³² Mezi hlavní principy právního státu patří zejména princip svrchovanosti lidu, princip politické reprezentace, dělba moci a procesní a trestní záruky.

4. Autoři textu ústavy a osobnosti, který její text ovlivnily

„Tvůrci ústavy pocházely z různých prostředí a reprezentovali odlišné ideologie, ale měli něco společného, byli zvoleni tehdejší španělským národem nebo vybráni místní autoritou, aby se pokusily určit směr, kterým budou lidé směřovat a odpověděli na komplikovanou otázku, jak se zapojit do války a změnit starý režim.“³³

Agustín de Argüelles Álvarez González patřil mezi liberální španělské politiky, advokáty a diplomaty. Během války o nezávislost se poměrně činil a zastával řadu vysokých funkcí v juntách. Po svolání parlamentu se stal, zejména díky svým projevům, pravděpodobně jedním z neznámějších poslanců a získal si přezdívku „El Divino“³⁴. Po vzniku komise pro vypracování ústavy se zapojil do její tvorby. Vyznamenal se zejména úpravou textu ústavy a vypracováním preambule. Bývá považován za duchovního otce ústavy. Nejvíce se zastával o svobodu projevu, volný trh, zrušení tortury a zrušení otroctví. Jeho životní úděly sledovaly osudy Cádizské ústavy. Po anulování Cádizské ústavy byl jako většina významnějších poslanců a sympatizantů s ústavou uvězněn. Během liberálního třiletí byl propuštěn na svobodu a po roce 1820 krátce zastával pozici ministra vnitřních záležitostí, a poté se vrátil do funkce poslance. V roce 1823 ho okolnosti

³¹ Andrew Heywood, Politické ideologie, Praha 2005, s. 161

³² Vladimír KLOKOČKA, Ústavní systémy evropských států, Praha 2006, str. 82

³³ <http://www.cadiz2012.es/diputados.asp>

³⁴ <http://www.bicentenariocadiz1812.es/contenido.cfm?id=184>

po znovunastolení absolutismu donutily emigrovat do Velké Británie. Z emigrace se vrátil v roce 1834, kdy stal se opět poslancem, a po povstání z roku 1836 se stal členem komise pro zpracování nové ústavy vydané v roce 1837.

Diego Muñoz-Torrero se živil jako kněz, profesor a politik. Během zasedání parlamentu působil jako poslanec za Extramenduru. „*Patřil k nejvýznamějším postavám parlamentu a vedle Agustína de Argüellese patřil mezi otce ústavy.*”³⁵ Působil jako prezident a tajemník komise pro přípravu ústavy. Jako řečník podporoval princip národní suverenity, svobody tisku, dělení mocí, neodvolatelnost poslanců a potlačení inkvizice. Inkvizici se podařilo zrušit v roce 1813. Po roce 1814 ho zatkli, propuštěn na svobodu byl až v roce 1820. Po roce 1820 působil opět jako poslanec a zároveň jako kněz. V roce 1823 prchl před pronásledováním do exilu v Portugalsku, kde žil po dobu pěti let v anonymitě, v roce 1828 byl při pokusu o útěk do Anglie či Francie uvězněn v Lisabonu a následně zemřel.

Ramón Power y Giralt sloužil jako námořním důstojník a ke konci života se stal politikem. Rád se označoval za prvního Portoričana. Bojoval v parlamentu za větší práva provincií především Portorika, za suverenitu lidu, a práva jednotlivců. „*Přesto byl považován za propagátora diskriminace černého obyvatelstva*”³⁶, později obsažené v ústavě. Patřil mezi poslance parlamentu a 25. září se stal na čas jeho viceprezidentem. Svě pozice využil, aby pro Portoriko získal výjimečná práva. Především se zasadil o to, aby několik obchodních přístavů Portorika nemělo povinnost platit většinu cel a mohlo provozovat volný obchod. V roce 1713 zemřel na žlutou zimnici.

Florencio del Castillo byl kostarický kněz a politik. Zastupoval Kostariku jako poslanec v parlamentu. Vynikal svými řečnickými schopnostmi. „*Zejména se snažil o zlepšení práv Indiánů.*”³⁷ Aby neměli postavení podobné otokům, a aby nedocházelo k omezování v oblasti jejich osobních svobod, aby nemuseli platit diskriminační daně a nebyli zneužíváni k nuceným pracím. Celkově se snažil bojovat proti jakékoliv formě diskriminace. Zastával také během zasedání na čas pozici viceprezidenta a prezidenta parlamentu. Vykonával svůj post až do roku

³⁵ <http://extremenosilustres.wikispaces.com/Diego+Mu%C3%B1oz-Torrero>

³⁶ http://www.elmundo.es/especiales/2009/07/espana/constitucion/actualidad/reportajes/ramon_power.html

³⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Florencio_del_Castillo

1814, kdy Ferdinand VII. zrušil ústavu. Poté se účastnil emancipace ve střední Americe.

5. Dokumenty související s Cádizskou ústavou vydané parlamentem

Parlament během svých zasedání vydal vedle Cádizské ústavy i množství jiných právních aktů³⁸. Některé z těchto právních aktů s ústavou úzce souvisely, jiné pro ni připravovaly úrodnou půdu a velká část právních aktů se dotkla pouze zprostředkovaně jejích ustanovení. Cádizská ústava nepatřila mezi nejdůležitější produkt činnosti parlamentu. Měla spíše symbolickou hodnotu zejména pro liberály. Mnohem podstatnější byly zákony a dekrety, které odstraňovaly ekonomické a právní základy zkonstatělé feudální společnosti, jež tvořila překážku liberální reformě, a také zejména podpora válečného úsilí během války za nezávislost.

Jako jeden z nejdůležitějších aktů parlamentu se jeví vydání dekretu o neplatnosti aktů krále z 1. ledna 1811, který měl platit až do doby než bude Ferdinand VII propuštěn a ujme se vlády. Tento dekret musel parlament nutně vydat, jelikož odvíjel svou legitimitu od Ferdinanda VII. Vytouženého, v jehož nepřítomnosti a zajetí se prohlásil parlament za regenta království. Do vydání dekretu mohl Napoleon tuto slabinu argumentace využít a donutit či přemluvit Ferdinanda VII. Španělského, který byl v té době vězněn ve Valencay, k aktům poškozujícím odboj ve válce o nezávislost či dokonce rozpustit Parlament.

Situace v koloniích oddělených od Pyrenejského poloostrova dlouhou anglickou blokádou byla také bezútěšná. Množství obyvatel španělských kolonií se cítilo diskriminováno faktem, že úřady nadřzovaly Španělům narozeným na Pyrenejském poloostrově tzv. *Peninsularos* před *Kreoly*³⁹, míšenci a Indiány. Vedle tohoto etnického napětí zde působily i ekonomické překážky. Kolonie nesměly kupříkladu ve velkém rozvíjet průmysl a byly ekonomicky vázány na poloostrov. Během četných válek během 19. století se opakovaně stávalo, že se do kolonií nedostávalo kvůli námořním blokádam potřebné zboží. Alternativou byl i navzdory zákazu nákup zboží lodí plujících pod vlajkou jiných států. Alespoň etnický problém iluzorně zanikl vydáním dekretu o rovnosti Španělů na Pyrenejském poloostrově a ve Španělské Americe z 15. října 1810. „*Španělé jsou*

³⁸ <http://www.cadiz2012.es/cronologia.asp>

³⁹ Potomci španělských přistěhovalců, kteří se narodili v koloniích

*týž národ a jedna rodina, je tedy přirozené, aby ti kteří pocházejí z Evropy nebo zámoří, v těchto doménách měli stejná práva jako ti na poloostrově.*⁴⁰

Ke svobodě projevu přispěly dva právní akty jednak tiskový zákon o svobodě projevu z 10. listopadu 1810 a dekret rušící inkvizici z 22. února 1813. Tiskovým zákonem byla de iure zrušena cenzura. Ovšem případný autor si musel dát pozor, aby nepoškodil práva jiné osoby a neporušoval veřejný pořádek, nařízení katolického náboženství či ustanovení státní ústavy. Proti možné libovůli veřejných orgánů, aby za takové činy nebyl trestán někdo nevinný, ustanovil tento dekret devítičlennou komisi, která tyto prohřešky posuzovala. V oblasti náboženských literárních a uměleckých děl zůstala církevní cenzura. Pokud autor takové dílo vytisknul, mohl být pohnán k zodpovědnosti majitel tiskařství. Průvodním jevem zrušení obecné cenzury byl vznik velkého množství nových novin. Dekret rušící inkvizici zlomil moc této všemocné španělské instituce. Podobně inkvizici již dříve zrušil během své vlády na okupovaném území Josef Bonaparte. Doufal přitom, že si nakloní prosté obyvatelstvo, což se nestalo. Inkvizice byla obnovena v roce 1814 Ferdinandem VII. za všeobecného nadšení. Oficiálně byla nakonec inkvizice zrušena ve Španělsku 15. července 1834.

Starému feudálnímu zřízení zasadily citelnou ránu dekret o zrušení feudálního zřízení z 6. srpna 1811 a nařízení parlamentu o převedení pozemků do soukromých rukou ze 7. ledna 1813. Těmito právními akty došlo k omezení moci šlechty a církve a k zbavení těchto skupin značného množství půdy. Dekret o zrušení feudálního zřízení vycházela z francouzského vzoru z roku 1789. Podobné akty byly vydány třikrát v souvislosti s opětovným vyhlášením Cádizské ústavy. Liberálové brali feudální panství jako přežitek poškozující většinu obyvatel a působící na úkor království. Šlechta jednak přišla o svou soudní moc a dekret jí podřídil obecným královským soudům. Článek čtyři tohoto dekretu zrušil nevolnictví a článek šest zrušil feudální výsady. Feudální panství se stalo soukromým vlastnictvím. Dokonce pokud svou podstatou náleželo panství národu, bylo šlechtě zabaveno. Nařízení parlamentu o převedení pozemků do soukromých rukou zbavilo katolickou církev jejích výsad a možnosti rozšiřovat své statky.

⁴⁰http://www.biblioteca.tv/artman2/publish/1810_115/Decreto_de_15_de_Octubre_de_1810_Igualdad_de_derechos_entre_los_espa_oles_europeos_y_ultramarios_olvido_de_lo_ocurrido_en_las_provincias_de_Am_rica_que_reconozcan_la_autoridad_de_las_C_rtes.shtml

III. Rozbor textu ústavy

Mezi nejznámější a nejdůležitější symboly moderního právního státu patří ústava. V teorii se lze setkat s mnoha definicemi tohoto pojmu. Jednu z definic nabízí rakouský teoretik Georg Jellinek. Charakterizuje ústavu jako: „*Komplex právních ustanovení definujících nejvyšší státní orgány, způsob jejich tvorby, vzájemný vztah, jakož i okruh jejich působnosti a také základní vztahy mezi jednotlivcem a státem.*“⁴¹

Ústavy je možné dělit na základě mnoha hledisek. Mezi nejznámější způsoby dělení ústav patří dělení podle způsobu změny na ústavy rigidní a flexibilní, nebo podle formy na ústavy psané a nepsané. Dalším možným způsobem je například dělení podle způsobu přijetí na ústavu oktrojovanou, revoluční a dohodnutou. Rozdíl mezi ústavou rigidní a flexibilní spočívá v jejich právní síle. Rigidní ústava má vyšší právní sílu než obyčejný zákon a může být změněna pouze ústavním zákonem. Opakem je ústava flexibilní, jež má právní sílu obyčejného zákona. Většina zemí spadající do kontinentální Evropy včetně Španělska, má ústavu psanou. Nepsaná ústava se řídí dle obyčejů. Oktrojovanou ústavu vydává zpravidla panovník, nebo jeho pověřenec bez nutnosti souhlasu zastupitelského orgánu. Revoluční ústava se vydává v období revoluce nebo v období podobného charakteru. Dohodnutá ústava oproti té revoluční vzniká na základě kompromisu podstatné části společnosti.

Z hlediska dělení by bylo vhodné Cádizskou ústavu charakterizovat jako ústavu psanou a ústavu revoluční. Ústava byla zamýšlena jako rigidní, nemohla být změněna po dobu 8 let a k její změně bylo nutné zmocnění k výjimečným pravomocem poslanců z jejich volebních provincií.

Cádizská ústava byla velmi originální. Obsahovala totiž velké množství nových pojmů a pojmenovávala nově i některé pojmy, které obsahovali její předlohy a vzory. Spojovala ideu moderního právního státu s tradicemi Pyrenejského poloostrova, vzhledem k čemuž se stala vzorem pro ústavy v mnohých nástupnických státech v bývalých španělských koloniích, a také pro ústavy Itálie a Portugalska. Objevily se v ní také důležité zásady moderního

⁴¹ Vladimír KLOKOČKA, Ústavní systémy evropských států, Praha 2006, str. 13

právního státu jako „*národní suverenita, dělení mocí, právo na zastoupení, svoboda projevu, svoboda tisku a právo tisknout, právo na tělesnou integritu, osobní svoboda, nedotknutelnost obydlí, trestní a procesní záruky*“⁴²

Samotný ústavní text lze z hlediska formální struktury rozdělit na preambuli, vlastní ustanovení a ratifikační listinu. Ústava se členila na hlavy, kapitoly a články. Skládala se celkem z 384 článků, rozdělených do 10 hlav. Hlavy se dále dělily na kapitoly.

1. Preambule

Preambule bývá zpravidla považována za úvodní a slavnostní část ústavy, která „*obsahuje obvyčejné cíle ústavy, historické podmínky jejího vydání, dále jsou v ní vyhlášeny principy státnosti*“.⁴³ Preambuli Cádizské ústavy sepsal Agustín de Argüelles, který bývá také považován za jejího duchovního otce.

Z obsahu preambule vyplývá, že ústava byla věnována Ferdinandu VII. Vytouženému: „*V nepřítomnosti a zajetí Ferdinanda VII si Generální a výjimečné kortesy jako regent království osobují právo jeho jménem přijmout tuto Ústavu španělské monarchie pro všechny, kdo vidí a slyší.*“ Datum vyhlášení ústavy 19. března bylo vybráno speciálně, tak aby reflektovalo usednutí Ferdinanda VII. na trůn a dodalo parlamentu jakýsi punc zástupce krále. Král byl v této době stále chápán jako absolutní vládce a parlament samotný neměl potřebnou legitimitu k sepsání a vyhlášení ústavy. Jako takový nebyl svolán parlament po několik století. Tedy jde o jakousi právní fikci, že ústavu vydal Ferdinand VII. prostřednictvím parlamentu, který tlumočil jeho vůli.

Slavnostní část ústavy je uvozena: „*Odvolává se na jméno boží, otce, syna a ducha svatého, původce a nejvyššího zákonodárce společnosti a staré zákony království*“. Jednalo se o vyjádření tradičního a etického a náboženského ducha zakomponovaného v ústavě. Autorům šlo tedy o to spojit staré ozkoušené, tradiční a užitečné s novým při zachování ducha státu a nedílného náboženství státu. Nechtěli pošlapávat vše tradiční, co zde bylo za staletí existence

⁴² <http://www.cadiz2012.es/constitucion.asp#translate-cs>

⁴³ Klíma Karel, Ústavní právo, 3. vydání, Plzeň 2006, str. 69

Španělského království vytvořeno, ale pouze reformovat stávající feudální zřízení na zřízení, které by jim umožnilo žít svobodněji a lépe by posloužilo jejich liberálním cílům a záměrům.

Po uvedení formálních slavnostních formulí následoval slib: „*Slibující naplnění takových cílů a opatření, které zajistí stabilitu a trvalou spolupráci pro slávu, prosperitu a dobro celého národa*“. Cádizská ústava zaváděla spoustu nových principů a reformovala celkově zákonodárnou moc, výkonnou moc i moc soudní. Byla poměrně podrobná, avšak někdy bylo nutné vydat prováděcí předpis a doprovodné normy. Zajímavé bylo, že se zde poprvé objevilo sousloví španělský národ.

Liberálové jednoduše využili nastalé situace, aby se mohli chopit moci, a provést politickou reformu. Zjevné to bylo zejména ze způsobu, jakým byl svolán parlament. Tedy nikoliv jak bylo dosud zvykem na tři stavy, ale podle francouzského revolučního vzoru z roku 1789. Zároveň se liberálové snažili z etického hlediska, „*aby sociální politika reformovaného státu neodpovídala výhradně zájmu skupiny či třídy, která je u moci, nýbrž obecnému zájmu a blahu všech občanů*“⁴⁴. Což se autorům do značné míry povedlo, vzhledem k nadčasovosti a účtě, které se ústava dnes těší.

Jedná se tedy o společenskou smlouvu vyhlášenou parlamentem: „*K tomuto účelu Kortesa vyhledává politickou konstituci pro řádnou vládu a správu státu.*“ Došlo k tomu procesem, jemuž se říká promulgace. Tímto procesem se osvědčuje legalita zákonodárského procesu a pravost zákonného textu. Schválením nejčastěji dvou třetinovou většinou přítomných poslanců a jejím uveřejněním.

⁴⁴ Antonio UBIETO ARTETA a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 393

2. Národ a národnost

Idea španělského národa na počátku 19. století patří ne-li přímo mezi revoluční. Jednalo se o umělý konstrukt, který spojoval Asturijce, Galicijce, Katalánce, Kastilce a další etnické skupiny žijící na území Španělské monarchie. Do vydání ústavy se uvažovalo i o federalizaci Španělska. Španělský národ zřídil až čl. 1 ústavy. „*Národem je obecně seskupení lidí se shodnými prvky jako společná historie, kultura či jazyk. Národ mohl vzniknout vyhraněním vůči jiné skupině, která ho ohrožovala.*“⁴⁵ Jednalo se z dnešního pohledu o zdánlivě zbytečný pojem, ale pro mnohé Španěly znamenal mnohem více v období velkého ohrožení, jakým byla v době tvorby a vyhlášení ústavy francouzská invaze.

Až do francouzské invaze v roce 1808 se na území Španělska uplatňovala diskriminační politika. Na poloostrově získávali pozice ve veřejných orgánech a jiné výhody výhradně Kastilci a v zámořských koloniích Španělé pocházející z Pyrenejského poloostrova tzv. penusilares. Tento fakt zásadně těžce nesli Španělé, kteří se narodili v koloniích tzv. Kreolové. Vědomi si odstředivých snah Kreolů od mateřského Španělska, přistoupili po vleklých debatách poslanci z Pyrenejského poloostrova k rovnoprávnosti Španělů z kolonií a z poloostrova. Snahy vyvrcholily vydáním dekretu O rovnosti Španělů na poloostrově a v zámořských koloniích z 18. října 1810. Myšlenky obsažené v dekretu přijala za své i ústava v čl. 1 „*Španělským národem se stali bez rozdílu všichni Španělé na obou polokoulích*“. Tyto snahy o rovnoprávnost se nedotkly v občanských právech svobodných Černochoů a otroků. Jejich postavení bylo upraveno odlišně v čl. 22, který byl z dnešního pohledu poměrně rasistický. Podstatou tohoto článku bylo, aby se bývalí otroci nemohli ucházet o lépe placená zaměstnání a nezískali politickou moc.

Vymezení, kdo patřil mezi Španěly, obsahoval čl. 5, jenž stanovil, že se originálně Španěly staly: „*všichni svobodní muži, kteří se narodili a žili na území Španělska a jejich děti*“. V dalších odstavcích tohoto článku byly vyjmenovány odvozené způsoby nabytí národnosti. Například „*Cizinec se stal Španělem až poté co mu parlament udělil naturalizační listinu.*“ Bez ní získal národnost „*podle*

⁴⁵ <http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rod>

zákona po 10 letech nepřetržitého pobytu na území Španělska". Na základě posledního odstavce tohoto článku patřili ke španělskému národu i osvobození otroci, kteří získali svobodu ve Španělsku." Španělské národnost měla svůj význam především v otázce získání občanství.

3. Občanství

Institutem občanství se autoři ústavy inspirovali ve Francouzské ústavě z roku 1781. „*Státní občanství je veřejnoprávní vztah mezi konkrétním státem a osobami, jehož zájmem je státní homogenita určitého celku, mnohdy založeného na určité národní entitě, a současně též ochrana individua uvnitř i vně tohoto celku. Státní občanství je ústavněprávní a právní vztah, který se historicky vyvíjel a lze říci, že jeho režim v jednotlivých zemích je také různý.*"⁴⁶ Ústava tento institut využila zejména k determinaci podílu moci na veřejných záležitostech. Podmínky vzniku občanství byly stanoveny v čl. 18 až 22, pozastavení občanství v čl. 25 a podmínky ztráty občanství v čl. 24.

*„Podmínky nabytí a pozbytí státního občanství stanoví vždy každý stát sám."*⁴⁷ Originálně se dle čl. 18 „*občanem stal každý, jehož rodiče byli v obou liniích Španělé a žili v některé ze španělských provincií*" a také dle čl. 21 „*děti z legitimního manželství cizinců usazených ve Španělsku, kteří nikdy neopustili bez povolení vlády zemi, a 21 let žili v některé španělské obci a vykonávali povolání v obchodě nebo v užitečném průmyslu*". Status občanství dětí smíšených párů Španěla a cizince se řídil obsahem čl. 21. Status občanství náležel dle čl. 19 i „*občanům v zahraničí, kteří již požívali práva Španělska a měli obstaranou listinu parlamentu o zvláštním občanství*". Odvozený vznik občanství upravoval u cizinců čl. 20 a u obyvatel pocházejících z Afriky čl. 22. Tento poměrně rasistický článek byl zaměřen zejména proti černošské populaci a v podstatě znamenal, že nikdo z nich nemohl získat občanství. A bez státního občanství nemohla taková osoba vykonávat specifické formy zaměstnání uvedené v čl. 23. „*Pouze Ti kteří jsou občany, mohou vykonávat obecní práce, a taková zaměstnání upravená zákonem.*"

⁴⁶ Karel Klíma, Ústavní právo, Plzeň 2006, str. 248

⁴⁷ JUDr. Jan Černý a JUDr. Miloš Valášek, České státní občanství, Praha 1996, str. 17

Ústava zavedla zároveň ve výkonu občanských práv dvojí metr. Pasivní volební právo a možnost být zaměstnán v některých orgánech veřejné moci náležela pouze občanům, kteří získali své občanství originálně. Ústava vyloučila ty, jež získali občanství na základě čl. 20 a 22. Občané, kteří nabili své občanství derivativně, byli omezeni ve volbě, stát se poslancem dle čl. 96 a nesměli zastávat pozice dle čl. 193 v Regentské radě, čl. 198 jako opatrovník následníka trůnu, čl. 223 jako ministr vlády a čl. 231 ve Státní radě.

Postavení propuštěných otroků, svobodných černochoů či domorodého muslimského obyvatelstva upravená v čl. 22 bylo podstatně horší než u cizinců s naturalizační listinou. O jejich statusu se vedla v parlamentu během tvorby ústavy dlouhá diskuze, kterou nakonec opanovali obhájci otroctví a odpůrci všeobecné rovnosti. Práva Černochoů byla dočasně omezena a k této otázce se parlament zavázal vrátit později, až by nastala vhodná situace. Konzervativní kruhy se především obávali zrušení otroctví, zabránění lukrativních pozic ve veřejných zaměstnáních černochoy a s tím spojeného získávání politické moci. Formulace čl. 22 zněla následovně: *„Pro Španěly, kteří nějakým způsobem pocházejí, nebo je známo, že pocházejí z Afriky, jsou otevřená dvířka ctnosti a zaslouží si být občany: V důsledku, že jim parlament udělil listinu o zvláštním občanství*

Článek 26 kategoricky říkal, že občan může být trvale či dočasně zbaven svého občanství či občanských práv pouze z důvodů, jež vyjmenovává ústava. Občanská práva mohla být pozastavena v mezích čl. 25 pouze v případech: *„Soudem omezené způsobilosti k právním úkonům, vyhlášením bankrotu v obchodě nebo dluhů k veřejné pokladně, zotročením, nezaměstnanosti, probíhajícího trestního řízení vůči pachateli trestného činu, po roce 1830 i vůči osobám, které neumějí číst a psát“*. Ztratit občanství lze na základě článku 24: *„získáním občanství jiné země, přijmutím zaměstnání nebo situace cizí vlády, odsouzením k uvěznění nebo galejím, pokud osoba nebude rehabilitována, či usazením na 5 let mimo Španělsko bez povolení vlády“*. Osoby bez státního občanství se nazývají bezdomovci či apolité.

4. Národ jako nositel a vykonavatel suverenity.

V souladu se svou předlohou Cádizská ústava užívá pojem suverenity národa, ale význam byl téměř totožný s pojmem suverenity lidu. Jediným rozdílem je vznik jednotícího prvku lidu tzv. národa. Pojmy suverenity lidu, legalita moci a legitimita moci spolu úzce souviseli. Mezi hlavní propagátory myšlenky suverenity lidu patřil Emmanuel Joseph Sieyès a Jean-Jacques Rousseau. Z nichž Sieyèsova formulace se zdála být zpočátku vhodnější. Na jejich myšlenky navázala ústava Spojených států z roku 1787 a Deklarace práv člověka a občana, která byla organickou součástí francouzské ústavy z roku 1791. Úvodní část Deklarace člověka a občana z 26. srpna 1789 říkala: „*Představitelé francouzského lidu, kteří se ustavili, jako Národní shromáždění se interpretuje lid jakožto nositel svrchovanosti, který uznává a vyhláší přirozená a nezvratitelná práva, a to všech členů spojené společnosti*“⁴⁸. Od lidu se odvíjela veškerá moc, kterou zprostředkovaně vykonávali na základě zmocnění představitelé lidu tedy parlament. Jakožto nejvyšší ochránce ústavy a jejího obsahu měl lid povinnost ochraňovat do budoucna ústavu.

Legitimitou moci se zabýval čl. 2 ústavy, který uváděl: „*Španělský národ je volný a nezávislý, nepatří žádné skupině, rodu nebo osobě*“. V podstatě se v něm tedy říkalo, že si Španělé mohli zvolit způsob vlády a své volené představitele sami. Oproti tomu stála pozice krále, který byl dle čl. 168 „*ze své pozice neodvolatelný a neodpovědný, pokud ústava nestanovila něco jiného*“. Králi v mezích Cádizské ústavy jako hlavě exekutivy náležela výkonná moc, kterou uskutečňoval prostřednictvím svých ministrů s kontrasignací jednotlivých aktů parlamentem. Ministři byli ze své pozice odpovědní, že nedojde ke zneužití jim svěřeným pravomocím a parlament měl na tyto právní úkony povinnost dohlížet. Tento princip chápali umírnění a radikální liberálové rozdílně. Umírnění liberálové věřili, že rozdělení moci náleží rovnoměrně mezi parlament a krále. Radikální liberálové se přikláněli k názoru, že jelikož lid je zdrojem veškeré moci, oni jako představitelé parlamentu drží moc.

⁴⁸ Vladimír Klokočka, *Ustavní systémy evropských států*, Praha 2006, str. 51

Pojem suverenita národa či lidu rozděloval právní teoretiky. Jedním z charakteristických znaků suverenity byla její absolutní povaha a byla tedy neslučitelná s moderním právním státem bez příslušných omezení ústavou a jinými právními normami. V raných ústavách konce 18 a 19. století byl tento fakt připisován přechodu od absolutismu. Tato absolutní povaha se mohla zvrhnout až v tyranii. Dle čl. 3 „*náleží suverenita národu, který má jako jediný právo ustavit základní zákony*“. Sieyésova koncepce rozeznává: „*Pouvoir constituant, tj. neomezené svrchované právo lidu konstituovat stát a jeho uspořádání. Pouvoir constitué, neboli soustavu institucí a prostředků, které lid suverénním aktem konstitoval a jímž svěřil výkon určitých úkolů, práv a povinností*“⁴⁹. Moc je tedy vykonávána pomocí a v mezích ustanovení ústavy, k tomu ústavou vytvořenými či stanovenými orgány. „*Mezi základní principy suverenity lidu patřily: Vázanost všech ve státě právem; Základy pluralismu, konsensu a procedur, jimiž byla zajištěna právní jistota a legitimita rozhodování; Soulad obsahu norem a morálky; princip občanské solidarity; eticky a sociálně zakotvená spoluodpovědnost.*“⁵⁰

5. Forma vlády Španělska a území Španělska

Samotnému určení formy vlády předcházelo eticko-morální pravidlo obsažené v čl. 13. „*Účelem vlády bylo pečovat o celkové blaho národa, neboť hlavním cílem každého politického uspořádání by měla být spokojenost jeho jednotlivých členů.*“ Vláda by měla vládnout z vůle lidu nikoliv naopak. Jako formu vlády Španělska určil čl. 14 konstituční dědičnou monarchii a čl. 180 stanovil, že tato monarchie bude dědičná výhradně v Bourbonském rodu. V ústavě se objevil i článek, který se zabýval volbou krále z jiného rodu v případě vymření Bourbonů či nezpůsobilosti posledního tohoto člena rodu.

Pro zlepšení a zjednodušení správy cádizská ústava administrativně rozdělila v dikci čl. 16 území Španělska na provincie, s tím že až nastane vhodná situace po válce za nezávislost, bylo možné toto administrativní členění dle čl. 11 změnit. Španělské území bylo dle čl. 174 „*od promulgace ústavy nedělitelné*“.

⁴⁹ Vladimír Klokočka, Ustavní systémy evropských států, Praha 2006, str. 52

⁵⁰ Deklarace práv člověka a občana 1789

Na základě čl. 172 odst. 4 „král nesměl zcizit, přidělit nebo vyměnit provincii nebo kteroukoliv její část, jakkoliv malou ze Španělského území“. „Územím státu byl prostor, v němž se realizuje státní moc.“⁵¹

6. Dělbá moci

V takovém státě byla moc panovníka omezena ústavou a její jednotlivé hlavní proudy rozděleny podle členění, jež zavedl Charles Louis Montesquieu. Moc rozdělil ve svém díle O duchu zákonů na moc zákonodárnou, moc výkonnou a moc soudní. Toto členění bylo obsaženo i ve francouzské předloze z roku 1791. Podle tohoto dělení nesmí být moc v držení jedné osoby či privilegované skupiny osob, aby nedošlo k zneužití moci. „*Teorie a praxe dělby moci byla založena na principech nezávislosti jednotlivých mocí a na vzájemných „brzdách“ mezi nimi, tak aby jedna z nich nemohla parazitovat či usurpovat moc jinou.*“⁵² Vedle tohoto rozdělení se tvůrci ústavy snažili moc decentralizovat.

Pravomoc vytvářet normy, tedy zákonodárná moc dle čl. 15 náležela parlamentu v součinnosti s králem, který musel tyto normy náležitým postupem, stvrdit svým podpisem. Poslanci jej mohli přehlasovat, pokud by se zdráhal. Na základě suverenity lidu, byl jeho prostřednictvím parlament pověřen, aby vytvářel právní normy pro blaho národa.

Hlavou výkonné moci byl dle čl. 16 a čl. 170 král, který měl za úkol prostřednictvím svých ministrů a jiných orgánů veřejné moci aplikovat ustanovení ústavy a jiných právních norem, se souhlasem parlamentu. Ministři byli odpovědní ze své pozice, že budou tyto normy vykonávat v souladu s právním řádem. Parlamentu náležela povinnost dozoru nad výkonem těchto norem.

Výkon moci soudní a aplikace právních norem v civilních a trestních řízeních, byl svěřen na základě čl. 17 nezávislým soudům, zřízeným zákonem. Soudy i soudci museli mít speciální zákonné zmocnění ke svým pravomocem i působností. Soudní řízení se řídilo základními procesními a trestními zárukami. Soudci byli odpovědní ze své funkce, za správnost a spravedlivost svého rozhodnutí.

⁵¹ Karel Klíma, Encyklopedie ústavního práva, Praha 2007, str. 624

⁵² Karel Klíma, Encyklopedie ústavního práva, Praha 2007, str. 128

7. Moc zákonodárná

7.1 Volební systém

Právo vydávat zákony náleželo dle čl. 15 „*parlamentu, jako shromáždění zástupců národa*“, jež byl na základě čl. 27 „*volen občany určeným způsobem a formou, za dodržení zákonných náležitostí*“. Volit své delegáty do parlamentu mohli všichni občané starší 25 let. Voleni mohli být pouze Ti, kteří získali své občanství originálně, byli starší 25 let a měli způsobilost k právním úkonům.

Volby probíhaly podle posledního sčítání lidu v roce 1797 v mezích čl. 30. Každému poslanci muselo dát svůj hlas 70000 občanů a sčítání nezapočítaných hlasů mezi jednotlivými provinciemi probíhalo v mezích obsahu čl. 31-33. Volby probíhaly ve třech fázích obecní, stranické a provinční. Nejprve proběhly volby obecní, na nichž byli zvoleni voliči. Tito voliči se dostavili do stanoveného města, kde proběhly volby stranické, z nichž vzešli volitelé. Volitelé se sešli v hlavním městě provincie a zvolili delegáta do parlamentu. To vše ve stanovených lhůtách a ústavou stanoveným způsobem. Volební systém ve Španělsku byl poměrně atypický a v konečném důsledku se dal označit za proporcionální či systém smíšený⁵³. Neboť se v poslední fázi volby delegátů do parlamentu sčítali nevyužití volitelé z jednotlivých provincií, tak aby dali dohromady jednoho delegáta do parlamentu.

Obecních voleb se museli povinně v mezích čl. 55 „*zúčastnit všichni občané, a mezi občany obce*“ a dle čl. 35 se mezi občany počítalo i duchovenstvo. V čl. 36 a 37 byla rozdílně stanovena doba obecních voleb na poloostrově první neděli v říjnu posledního roku mandátu parlamentu a v zámorí první neděli v prosinci 15 měsíců před volbami. Obecný volební cenzus v obcích stanovil čl. 38 „*na 200 občanů připadl jeden volič*“. Případy, kdy obec neměla dostatek obyvatel, nebo jich měla více, se zabývaly čl. 39–44. Aby se někdo mohl stát voličem, musel v mezích článku 45 „*trvale žít na území obce nebo v jejím blízkém sousedství a dosáhnout věku alespoň 25 let*“. Na průběh volby měl dohlížet starosta, obecní kněz či jiný politický představitel dle čl. 46. Průběh volby, její náležitosti a práva voličů byla stanovena v čl. 47-58.

⁵³ Miroslav Novák, Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání, Pelhřimov 2004, str. 19

Ve stranických volbách se na základě čl. 59 „*obecní voliči spojí pod vedení jedné ze stran a zvolí volitele, který se zúčastní volby v hlavním městě provincie*“. Volba proběhla podle čl. 60 a 61 měsíc po volbách v obcích, tedy první neděli v říjnu na poloostrově a první neděli v lednu v zámoří posledního roku mandátu parlamentu. V mezích čl. 62-66 byl stanoven census potřebných voličů pro volbu volitele, který musel probíhat v souladu s obsahem čl. 31-33. Ustanovení čl. 67–77 obsahovala náležitosti volby, její průběh a kontrolu. Podobala se ustanovením u obecních voleb.

Provinčních voleb se zúčastnili volitelé ze všech stran a Ti, kteří se ucházeli o post poslance dle čl. 78. Volba proběhla na základě čl. 79-80 první neděli v prosinci na poloostrově a první neděli v březnu v zámoří posledního roku mandátu parlamentu. Náležitosti, průběhu volby a kontroly provinčních voleb, obsahovaly čl. 81–91. Na základě čl. 84 „*byly čteny čtyři první hlavy ústavy*“. V mezích čl. 90 byli zvoleni náhradní poslanci. Obsahem čl. 92–102 byly požadavky a náležitosti spojené s možností být zvolen poslancem. „*Poslanec musel být hmotně zabezpečen*“ podle čl. 92 s odkladem uvedeném v čl. 93. „*V nejnnutnějších případech měla provincie povinnost podporovat finančně poslance*“ v mezích čl. čl. 102. Článek 94 řešil i situaci, kdy byl zvolen poslanec zároveň ve dvou provinciích. V takovém případě nastoupil na jeho místo náhradník. Dále byla zakotvena neslučitelnost některých veřejných funkcí s funkcí poslance v čl. 95 a 96. V takovém případě by byla volba neplatná a nastoupil by za poslance opět náhradník. „*Volby představují mechanismus, ve kterém si občané vybírají své zástupce do parlamentu.*“⁵⁴

7.2 Výkon funkce poslance

Obsah čl. 99-101 se zabýval plnou mocí, kterou museli všichni volitelé bez výjimky propůjčit zvolenému poslanci pravomoci. Čl. 100 obsahuje vzor této plné moci. Její znění neprodleně dle čl. 101 předloží prezident, skrutátoři a tajemník stálým poslancům parlamentu, a zveřejní její obsah v každé obci provincie. Čl. 103 obsahoval obecné náležitosti volby stejné jako ustanovení čl. 55-58 mimo výjimky obsažené v článku 328 ústavy.

⁵⁴ Pavel Holländer, *Základy všeobecné státovědy*, Plzeň 2009, str. 299

Před samotným prvním svoláním parlamentu proběhlo množství přípravných schůzí upravených v čl. 111-118. Na poslední schůzi 25. února byl zvolen prezident, viceprezident, 4 tajemníci, kteří svolali 1. března první zasedání parlamentu. Stálý poslanci z předchozího parlamentu složí mandát.

Průběh a náležitosti funkce poslance probíhají v rámci článků 104-130. Parlament se sešel každý rok 1. března a jeho schůze probíhali po tři měsíce. Zasedání mohlo být prodlouženo o jeden měsíc, pokud si to v mezích vyžádal král nebo dvě třetiny poslanců. Volby do parlamentu probíhali jednou za dva roky a poslanec nemohl být zvolen opakovaně ve stejné provincii. V případě, že se poslanec nemohl dostavit na zasedání z důvodu obsazení území cizími vojsky, nastoupil za něj náhradník. Čl. 128 zakotvil neodvolatelnost poslanců. „*Aby mohl parlament, složený z poslanců svou funkci svobodně i vůči vlastnímu státu vykonávat, jsou poslanci vybaveni imunitou, je chráněn*“.⁵⁵ Zasedání parlamentu byla zásadně veřejná, pouze ve výjimečných případech, mezi něž patřila například volba následníka trůnu, byla neveřejná. Diskuze v otázkách vlády a domácího pořádku, se řídily směrnicemi, stanovenými výjimečným parlamentem.

7.3 Parlament

Pravomoci a povinnosti parlamentu uvedl čl. 131. Bylo jich celkem 26. Parlament navrhoval, vyhlašoval, interpretoval a odvolával právní normy. Zabýval se záležitostmi královské rodiny a regentské rady. Parlament ratifikoval mezinárodní dohody. Schvaloval průchod cizích vojsk přes území Španělska. Zřizoval či rušil umístění soudů v mezích ústavy. V součinnosti s králem rozhodoval o armádě. Zabýval se a rozhodoval o otázkách ve veřejných financích. Schvaloval míru zadlužení. Zabýval se otázkami měny. Určil jednotný systém měr a vah. Podporoval rozvoj průmyslu a odstraňoval překážky jeho rozvoje. Stanovil všeobecný plán vzdělání. Chránil politické svobody a tisk. Dohlížel na výkon funkce ministra a činil ho odpovědným za všechna opatření v rozporu s právním řádem a ústavou.

Každý poslanec měl na základě čl. 132 právo navrhopvat zákony. Průběh tvorby a schvalování právních norem obsahovali čl. 133–141. Zákony se dle čl. 153 ruší stejným způsobem, jako se přijímají.

⁵⁵ Vladimír Klokočka, *Ustavní systémy evropských států*, Praha 2006, s. 353

V případě že poslanci schválili návrh, byl předán delegací králi k podpisu, kterému toto právo příslušelo na základě čl. 142 a v mezích čl. 155. Jednotlivá dílčí ustanovení čl. 143–151 se zabývala schválením či neschválením právní normy králem, a okolnostmi které v takovém případě mohli nastat. Ustanovení článků 119–125 se týkala účasti krále či jeho zástupců na zasedání parlamentu. Králi příslušela na půdě parlamentu spíše ceremoniální role, během jeho přítomnosti nesměla probíhat jednání parlamentu. Mohl se na parlament obracet pouze prostřednictvím svých ministrů nebo svými projevy.

Přijetí právních norem probíhalo v mezích čl. 154. Nejprve musela právní norma publikována parlamentem, poté se vyrozuměl král a proběhla procedura promulgace. Král měl poté povinnost uzákonit normu v předepsané formě v dikci čl. 155 a seznámit s ní prostřednictvím orgánů veřejné moci, co nejširší veřejnost. Král měl také povinnost prostřednictvím svých ministrů tyto zákony předat příslušným soudům.

V rámci kontinuity funkce parlamentu a překlenutí období mezi ukončením zasedání parlamentu a jeho opětovným svoláním vybrali poslanci na tuto dobu ze svého středu sedm stálých poslanců v mezích čl. 157 ústavy. Také byli vybráni náhradníci pro případ, že by se tyto poslanci nemohli z nějakého vážného důvodu dostavit. Mezi funkce stálých poslanců stavených čl. 160 ústavy patřilo dohlížet na dodržování jednotlivých ustanovení ústavy a jiných právních norem a po svolání parlamentu upozornit ihned během jeho prvního zasedání na tato porušení. Svolává mimořádný parlament v případě uvolnění trůnu, nezpůsobilosti krále a v záležitostech kritického nebo důležitého charakteru. Také svolávají a řídí první přípravné jednání nového parlamentu. Stálí Poslanci nesměli v mezích čl. 129 a 130 vykonávat určitá zaměstnání nebo přijímat funkce, důchody, pocty nebo jiné výhody, aby ze své funkce nemohli být obviněni ze střetu zájmů.

Složení výjimečného parlamentu mělo být na základě čl. 161 stejné jako složení běžného parlamentu. Mohli ho svolat stálí poslanci v mezích čl. 162. Výjimečný parlament prováděl činnost, ke které byl svolán. Jeho svolání nemělo ovlivňovat volby nových poslanců. Pokud se výjimečný parlament nesešel ve stanovený den, podle čl. 166 zastavil svou činnost a běžný parlament pokračoval ve svém zasedání.

8. Moc výkonná

„Výkonná moc k vynucení a provedení právních norem náleží králi” dle čl. 16 a 170 králi. „Jellinek chápal výkonnou moc především jako správu, jako činnost státu anebo jiného nositele veřejné moci mimo oblast zákonodárství a oblast nalézání práva.”⁵⁶ Ústava přesně vymezila pravomoci a omezení královské moci v čl. 171 a 172.

Podepisoval právní normy. Vydával prováděcí podzákonné normy. Dohlížel na řádný výkon státní správy a výkon spravedlnosti. Uděloval milosti v souladu s právními normami. Propůjčoval veškerá ocenění. Jmenoval a svobodně vytvářel ministerstva. Disponoval armádou. Jmenoval soudce občanských a trestních soudů a státní radu. Vedl přímá diplomatická jednání po zmocnění parlamentem.

Král nemohl zabránit svolání parlamentu nebo ho rozpustit, jinak by se dopustil aktu zrady a byl by stíhán. Panovník nemohl opustit území království bez souhlasu parlamentu. Pokud by tak učinil, bralo by se to jako abdikace. Král si nemohl přisvojit víc pravomocí, než mu náleželo. Král nesměl vytvořit útočnou alianci bez svolení parlamentu. Vladař nemohl uložit jakékoliv přímé či nepřímé daně bez souhlasu parlamentu.

Pokud se nedopustil nějakého prohřešku vůči ustanovením ústavy nebo nebyl zbaven způsobilosti k právním úkonům, byla osoba krále na základě čl. 168 posvátná, neodvolatelná a neodpovědná ze své pozice.

Otázkami následnictví se zabývali čl. 173-184. Na základě čl. 179. se stal Ferdinand VII. králem Španělska. Následnictví bylo řešeno právem primogenitury bez rozdílu pohlaví, podle nejsilnějšího nároku na trůn. Potomek krále se stal Princem či princeznou z Asturie. Následníkem se nemohli stát potomci z nelegitimního manželství a také nezpůsobilý dědicové v mezích čl. 181. V případě vymření rodové linie, vybere parlament nejvhodnějšího náhradníka dle čl. 182.

V případě nezletilosti nebo nezpůsobilosti panovníka za něj vládla regentská rada s pravomocemi stanovenými parlamentem. Pokud nezpůsobilost k právním úkonům nepřešla do dvou let, byl na jeho místo zvolen následník.

⁵⁶ Vladimír Klokočka, *Ustavní systémy evropských států*, Praha 2006, str. 357

Regentem se mohla stát i královna matka, která předsedala regentské radě. Regentská rada měla pět členů zvolených výjimečných parlamentem. Regentem se mohl stát pouze Španěl, který získal občanství originálně. Regenti vykonávali královskou moc dle čl. 195, v rámci omezení parlamentu. Akty regentů byly zveřejňovány jménem krále. Regenti zajistili králi vzdělání. Na základě čl. 200 výši regentského platu stanovoval parlament. Výši příspěvků královské rodině v čl. 213–221 určoval parlament.

V mezích čl. 222 bylo zřízeno sedm ministerstev. Byli jimi úřad premiéra, ministerstvo pro poloostrov a okolní ostrovy, ministerstvo pro zámořské kolonie, ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo války, ministerstvo námořnictví. Podmínkou jmenování parlamentem bylo originálně získané občanství a způsobilost k právním úkonům. Každé důležité rozhodnutí ministra muselo být dle čl. 224 projednáno s parlamentem. Každé rozhodnutí krále muselo být kontrasignováno příslušným ministrem, jinak bylo neplatné. Odpovědnost ministra za porušení ústavy stanovil čl. 226. Jeho proviněním se poté zabýval Nejvyšší soud. Na základě čl. 227 vytvořili jednotliví ministři státní rozpočet.

Královská rada byla poradním orgánem krále, jež neměl žádné jiné kompetence. Tvořilo ji 40 členů. Její obsazení stanovil čl. 232. Členové byli navrhováni podle příslušnosti k danému stavu a 12 jich muselo být ze zámoří. Jeho členové nesměli být poslanci v současném parlamentu. Král si vybral její členy ze třech listů podle stavu, které mu připravil parlament. Regulaci této rady stanovil král na základě čl. 238. „Král vytvořil regulaci vlády Státní rady, kterou předtím předběžně projednal s parlamentem, jenž mu ji nejprve musí schválit.”

9. Moc soudní

9.1 Soudy

Výkon moci soudní a pravomoc aplikace právních norem, ústava svěřuje v čl. 17 a čl. 242 v civilních a trestních kauzách nezávislým soudům zřízeným zákonem. Obsahem Čl. 243 a 244 byl zákaz zasahování krále či parlamentu do jednotlivých procesních úloh soudu, jejichž obecnou formu, náležitosti a systematiku mohl stanovit pouze zákon. Zároveň soud nesměl dle 245 a 246 vykonávat jiné úlohy než přísluší soudci a výkonu rozhodnutí. Zároveň nesměli přerušit výkon práva bez zákonného zmocnění nebo vydávat předpisy upravující výkon spravedlnosti.

Působností soudů se zabývali čl. 248-250. Do působnosti soudů patřila běžná civilní a trestní řízení. Některé osoby se však z této působnosti na základě výsad a omezené imunity vyčlenily. Jednalo se o představitele duchovenstva a vojska. Zcela byli z působnosti soudů vyňati v mezích čl. 128 poslanci během svého mandátu a v nejbližších měsících po jeho skončení. Dále bylo dle čl. 308 v pravomoci parlamentu pozastavit probíhající jednání v případě naléhavých okolností v oblasti národní bezpečnosti.

Soudcem nebo soudním úředníkem mohl být jmenován pouze občan Španělska starší 25 let v mezích čl. 251. Po svém jmenování museli od parlamentu obdržet listinu o své výlučné působnosti a pravomocích na základě čl. 256. Na základě čl. 269 museli soudní úředníci a soudci složit k výkonu své funkce přísahu, že budou ochraňovat ústavu, věrnost králi, dodržovat zákony a vykonávat spravedlnost nestranně. Spravedlnost by měla být vykonávána jménem krále a zajišťována vyššími instancemi také jeho jménem čl. 257. Rozsudek byl autoritativním rozhodnutím státní moci.

Cádizská ústava zřídila 3. soudní instance. První instanci zastávali starostové⁵⁷, kteří v souvislosti s tradicí měli i soudní pravomoci. Působili především jako smírčí soudci. Míru jejich pravomocí určily právní normy. 2. instancí byli vyšší soudy. Na základě článku 259 byl zřízen jako 3. instance Nejvyšší soud. Jako odvolací soud byla zřízena tzv. Audience

⁵⁷ Tzv. Alcades

Smírčí řízení umožnil Španělům čl. 280 ústavy. Starosta spolu se dvěma osobami, vyslechl obě strany a zjistil důvod pře. Cílem bylo dojít k mimosoudní dohodě či rozhodnutí, které bylo vynutitelné. Řízení se mohlo táhnout déle, pokud by se jedna ze stran nevzdala výhrady odvolání. Bez něj strany ztrácí nárok na zahájení civilního řízení.

Audienci sloužila jako orgán, který pomáhal soudům určit, zdali civilní či trestné případy patří do jejich působnosti. A také dávala podnět k vynětí procesu z působnosti nižších soudů. Zjišťovala působnost mezi jednotlivými soudy a také opravné prostředky církevních soudů. S probíhajícími trestními a civilními řízeními ji neprodleně seznámili noví soudci. Mohla být zrušena pro nezpůsobnost Nejvyšším soudem. Měla povinnost informovat Nejvyšší soud každý rok o civilních řízeních a jednou za půl roku o trestních řízeních. Audiencí nebylo méně než sedm a zřizovali se na základě speciálního zákona.

Do působnosti Nejvyššího soudu dle čl. 261 patřily například kompetenční spory, opravné prostředky v poslední instanci, řízení proti ministrům a ministerstvu a projednával spory o interpretaci právních norem.

Kárnou odpovědnost soudců obsahovali čl. 253, 254, 255, 299. *„Soudce byl ze své pozice odpovědný za správnost svých rozhodnutí a jejich souladem s právními normami.“*

9.2 Trestní a procesní záruky

Cádizská ústava obsahovala celou řadu trestních a procesních principů. Patřily mezi ně kupříkladu jednota právního řádu v čl. 258, veřejnost řízení v čl. 302, právo fyzické integrity v čl. 303, čl. 296 a čl. 297, nedotknutelnost obydlí v čl. 306, princip kontradiktornosti čl. 301, právo odepření výpovědi čl. 291, právo na účinné prostředky nápravy čl. 295, nezávislost a neodvolatelnost soudce čl. 252, zásada obžalovací čl. 247, zákonnost a rychlost řízení čl. 286, zásada individuální trestní odpovědnosti čl. 305, zásada účelnosti trestu čl. 293

Zásada veřejnosti řízení patřila mezi principy, které se autoři ústavy snažili, zakomponovat do ústavy. Obdobně jako u soudní moci byla snaha u zákonodárné moci, aby jednání probíhala veřejně. *„Toto právo je všeobecným*

požadavkem na transparentnost soudní moci, veřejnou kontrolu i potencionálně výchovnou činnost soudů."⁵⁸

Právo na odepření výpovědi se vztahovalo na situace, ve kterých se mohla podezřelá osoba svou výpovědí inkriminovat. „Osoba je na základě tohoto práva chráněna jednak sama před nebezpečím vlastního trestního stíhání, jednak jsou tak chráněny osoby jí blízké.“⁵⁹ Orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí k tomuto právu z úřední povinnosti.

9.3 Základní lidská práva a eticko-náboženský duch ústavy

Cádizská ústava neobsahovala jednotný výčet všech přirozených a nezadatelných práv jako tomu bylo u její francouzské předlohy. Místo toho autoři zvolili přiřazení těchto práv k příslušným mocím nebo pojmům, se kterými tato práva souvisela. Již v čl. 4 byla uložena národu jako nositeli prvotní moci: „*Povinnost národa, aby moudrými a spravedlivými normami, chránil svobodu, vlastnictví a všechna legitimní práva, svých jednotlivých členů*“.

Mezi tyto svobody patří například osobní svoboda, svoboda projevu, svoboda vyznání a další. Výčet těchto svobod byl uveden v Deklaraci práv člověka a občana z roku 1789. Opakem svobody projevu byla cenzura, kterou již de iure zrušil Tiskový zákon o svobodě projevu a ústava ji vcelku zakomponovala do svých ustanovení. „Cenzura je předběžné omezení či předběžný zákaz určitého projevu. Existuje předběžná a následná cenzura.“⁶⁰ V rozporu s liberální tradicí a francouzským ústavním vzorem z roku 1789 neobsahoval článek 12 svobodu vyznání, nýbrž v souladu se španělskou tradicí ustanovil katolickou víru státním náboženstvím. Liberálové se tak rozhodli pravděpodobně z obav, aby nepopudily mocnou katolickou církev a prosté silně věřící obyvatelstvo.

Celá ústava je protknuta eticko-náboženským duchem. Příkladem mohou být články 4, 6 a 7, které obsahovali pravidla jako chránit svobodu, řídit se zákony, být čestný, či poslouchat autority. Článek 13. patří opět mezi eticko-morální projevy ústavy. V podstatě z něj plynulo, že by vláda měla vládnout ve

⁵⁸ Karel Klíma, Ústavní právo, Plzeň 2006, s. 76

⁵⁹ Karel Klíma, Ústavní právo, Plzeň 2006, s. 392

⁶⁰ Karel Klíma, Encyklopedie ústavního práva, Praha 2007, s. 29

prospěch všech jejích občanů a nikoliv pouze ve prospěch úzké skupinky vyvolených.

10. Administrativní reforma

Liberálové zamýšleli decentralizovat moc ještě více a k tomuto účelu vytvořily určitou formu samosprávy. Jednalo se o samosprávu obecní a provinciální.

Na základě čl. 309-311 vznikly jednotlivé volené pozice v rámci obce. Jednak byly zřízeny obecní rady, které se skládaly ze starosty⁶¹ či starostů, z radních, státního prokurátora, „předsedající polickým šéfem“, a v jeho nepřítomnosti prvním starostou. Minimálním počtem obyvatel pro zřízení obecní rady se zabýval čl. 310 a čl. 311 stanovil počet konšelů z každého stavu.

Volbě do obecní rady a jejími náležitostmi se věnovali čl. 312-318. Starosta, radní i státní prokurátor byli jmenováni volbou. Volby probíhali každoročně v prosinci. Občané se sešli a zvolili většinou hlasů census volitelů. Volitelé většinou hlasů jmenovali do konce měsíce starostu či starosty, radní, prokurátora, kteří do svých funkcí nastoupili 1. ledna. Pokud nějaká osoba vykonávala úřad, nemohla být v dané obci zvolena po dobu dvou let. Jednotlivý členové obecní rady museli splňovat náležitosti čl. 317. A zároveň se museli stát členy národní milice, jinak nemohli být jmenováni do své funkce.

Mezi pravomoci obce patřilo dle čl. 319 kupříkladu: *„Zřízení policie; zajištění investic; zřízení základní školy; podpora nemocnic; obstarání stavby cest, silnic či mostů; rozvoj zemědělství, průmyslu a obchodu; vytváření obecných vyhlášek podléhajícím schválení parlamentu; distribuce příspěvků mezi obecní zaměstnance a výběr místních daní“*.

V případě, že obec neměla dostatek nutných finančních prostředků, mohla o dodatečné prostředky v mezích čl. 322 požádat parlament. S finančními prostředky obce hospodařil tajemník na základě čl. 320. Zvolený většinou volitelů. Dozor nad užitím veřejných prostředků, fondy a investicemi prováděla na základě čl. 323 provinční rada.

⁶¹ Ve Španělsku měl odlišné postavení než v jiných zemích. Kromě administrativních funkcí zastával i pozici soudce 1. instance.

Cádizská ústava zřídila úřad Nejvyššího politického šéfa jmenovaného králem v čl. 324. Jednalo se o nejvyšší správní a politický post provincie. Byla také zřízena provinční rada čl. 325, které Politický šéf předsedal. Za představitele označila ústava v mezích čl. 326 Prezidenta, starosty a 7 radních.

Průběhem volby a jejími náležitostmi se zabýval čl. 327-331 členové rady se obměnili vždy po dvou letech. Byli vybráni stranickými voliteli následující den po volbě do parlamentu v pořadí, v jakém byli jmenováni a také se zvolí tři náhradníci pro každou provincii. Náležitosti, které musela osoba splňovat, aby se mohla stát členem rady, byly uvedeny v čl. 330. Osoba mohla být opětovně zvolena rady po 4 letech.

Zasedání rady probíhalo na základě čl. 334 nejvíce 90 dní v roce. Mezi pravomoci rady patřila například podpora školství, provést sčítání lidu, investice, zasahování a přerozdělování daní v rámci provincie, hlásit parlamentu evidentní porušení ústavy.

Dozorem nad veřejnými finančními byl v rámci provincie pověřen tajemník v mezích čl. 333. V případě, že některý z členů rady překročil své pravomoci a dopustil se tak porušení některého z ustanovení ústavy, pozastavil činnost provinční rady král a v kontrasignaci aktu parlamentem v mezích čl. 336, jmenoval na místo tohoto člena rady některého z náhradníků, poté rada mohla opět zasedat.

11. Reforma financí

Po odbourání feudálních přežitků, měli být daně na základě čl. 339 „rozděleny mezi Španěly přiměřeně jejich schopnostem, bez výjimky a výsad“. Daňovou povinnost všech Španělů zakotvil již čl. 9 ústavy. Míru přímého či nepřímého zdanění v obcích a provinciích určoval podle čl. 338 parlament. Ten měl také povinnost dostatečně potvrdit jejich existenci, zrušení nebo vyměření nových. Otázky přímého zdanění dále rozvíjel čl. 344. Tyto daně byli závislé na míře výdajů veřejných služeb určených parlamentem na základě čl. 340 ve všech provinciích. V případě nedostatku finančních prostředků mohl parlament pozastavit výkon některých veřejných služeb a dalším zdaněním pokrýt nečekané výdaje v mezích čl. 341. Na základě čl. 354 mohl parlament vytvářet i celnice

mimo obchodní přístavy a hranice. Povinností parlamentu odpovídali jeho pravomoci uvedené v čl. 131. Na základě čl. 353 měla být správa veřejných financí nezávislá jakékoliv autoritě vyjma té, které byla svěřena.

Články 341,342 a 344 předpokládaly vznik státního rozpočtu, vedeným ministerstvem financí v mezích těchto ustanovení. Ministerstvo financí vedlo státní rozpočet v součinnosti s příjmy a výdaji ostatních ministerstev a provincií. Poté mělo ministerstvo financí předložit státní rozpočet a vyrovnání jeho účtu potřebnou mírou zdanění.

V souvislosti se zřízením státního rozpočtu se čl. 345-348 zabývaly zřízením státní pokladny a jednotlivých provinčních pokladen. Oba typy působily v součinnosti, avšak jednotlivé příjmy provinčních pokladen byli kdykoliv k dispozici státní pokladně. Na základě čl. 350 „*byl zřízen úřad pro účetnictví, který dohlížel nad řádným fungováním pokladny*” v mezích čl. 348. Náležitosti účtu státní pokladny obsahoval čl. 351 a obdobnými náležitostmi se řídily i rozpočty ostatních ministerstev dle čl. 352.

V případě, že by se míra zdanění zdála králi neúnosná, měl na základě čl. 343 právo, navrhnout alternativu parlamentu prostřednictvím ministra financí a představit alternativy. Bez příslušného nařízení krále kontrasignovaným ministrem financí a schválení parlamentem nemohli být dle čl. 347 povoleny žádné platby hradící náklady, pro jejichž výši byly zamýšleny. Na základě tohoto ustanovení mohl král libovolně zablokovat nepřiměřené náklady a donutit parlament ke kompromisu.

Parlament se také v čl. 355 zabýval splacením zahraničního dluhu a také jeho úroků, jehož otázku slíbil do budoucna vyřešit.

V rámci reformy financí byla také v obcích a provinciích zavedena funkce tajemníka, který nakládal s veřejnými prostředky a náklady obce či provincie.

12. Reforma armády

V atmosféře obléhání Cádizu francouzskými vojsky, z důvodu selhání regulérní španělské armády a úspěchu guerilly se jevílo jako aktuální upravit postavení, složení a fungování armády a službu v ní. Tomuto tématu autoři věnovali především hlavu 8 ústavy. Obranou země zavázal čl. 8 celý národ. Této povinnosti nemohl být bez důvodu uvedených v příslušné normě dle čl. 361 nikdo zbaven. Pokud byl někdo povolán, musel se dostavit na uvedeném místě a ve stanoveném času, jinak se vystavoval perzekuci.

Za hlavní příčiny zřízení vojska čl. 356 označil ochranu proti vnějšímu ohrožení a zachování pořádku v zemi. Armádou mohl disponovat jako hlava exekutivy král prostřednictvím ministra války nebo námořnictva, kteří úkon museli kontrasignovat, a poté ho ještě musel schválit parlament. Ministerstvo války a ministerstvo námořnictví bylo zřízeno vedle dalších ministerstev čl. 222. Na základě čl. 357 byl stanoven počet vojáků a v mezích čl. 358 určeno množství válečných lodí, výše uvedeným postupem. Mezi královské pravomoci dle čl. 171 odst. 8 patřilo vysílání armády na mise a pověřování generálů k požadovaným úkonům a podle odst. 9 téhož článku dispozice s počty vojska a množstvím válečných lodí, či jejich rušením podle potřeby. Tomuto odpovídala pravomoc parlamentu v čl. 131 odst. 11 zvážít schválení směrnic a nařízení krále zabývající se armádou a odst. 10 téhož článku schválit králem navrhnutou velikost stálé armády.

Vojáci a námořníci spadali do zvláštní kategorie osob, které měli jisté výsady a určitou imunitu v mezích čl. 250. Ústava je blíže nespécifikovala, pouze zde byl dán příslib, že je do budoucna parlament specifikuje zvláštní právní normou. Posuzování jejich prohřešků mělo probíhat u zvláštního soudu. Na základě článku 359 měl být zřízen orgán, který by svými nařízeními dohlížel na disciplínu, řád, povyšování, mzdu a řádnou správou armády.

Po zkušenostech s úspěchem guerilly měli vzniknout po jejím vzoru v mezích čl. 362 orgány národní milice. Množství jejích členů se mělo přizpůsobit počtu obyvatel a okolnostem. Jednalo se o obdobu dnešních vojáků v záloze.

Sám čl. 364 zmiňoval, že budou povoláni, pouze pokud to bude vyžadovat situace. Povolat je dle čl. 365 mohl král v rámci naléhavé situaci v rámci provincie. Pokud však jejich činnost probíhala a přesahovala i do jiné provincie, musel mu parlament vydat pověření. Regulaci v otázce formací, množství i účelu, za jakým byli milice vytvořeny, stanovily dle čl. 363 jednotlivá nařízení krále.

Aby zajistily tvůrci ústavy pro nově zřízené milice první členy a nutnou základní organizaci, spojily v mezích čl. 318 výkon veřejné funkce starosty, konšela, notáře či jakéhokoli jiného veřejného zaměstnance s povinným členstvím v národní milici. Tyto osoby bez příslušného členství nemohli vykonávat své zaměstnání a byli odvoláni.

13. Reforma vzdělání

Reforma školství a vzdělávání obecně představovala jednu z nejnaléhavějších otázek počátku 19. století, neboť většina obyvatel Španělska byla negramotná. Tvůrci ústavy se v hlavě 9 zhostily náročného úkolu osvěty široké veřejnosti. Na základě čl. 366: *„Měli všechny obce království povinnost zřídit pro všechn lid ve své místní působnosti základní školy, kde by se děti učili číst, psát, počítat, katechizmus katolického náboženství, a součástí bylo také seznámení s přírodními zákonitostmi a základními občanskými povinnostmi. „Veřejný výchovný systém přitom nesmí být nositelem vlastní doktríny, která by nerespektovala náboženské a filosofické přesvědčení rodičů. Měl by dbát na to, aby informace a znalosti, jež obsahují osnovy, byly šířeny objektivně, kriticky a pluralisticky.“⁶²* Tvůrcům ústavy bylo jasné, že nejjednodušší bude vzdělávat lid již od útlého věku. V návaznosti na vznik velkého množství nových škol, mělo vzniknout dle čl. 367 i *odpovídají množství univerzit a jiných vzdělávacích institucí, které budou vhodné k výuce vědy, literatury a výtvarného umění.* Jednalo se o slib do budoucna až by nastala vhodná situace po válce. V mezích čl. 360 měli být zřízeny vojenské školy.

Vzdělání se mělo dle čl. 368 řídit jednotným plánem v celém království a všechny jeho instituce měli povinnost objasnit lidu ústavu a seznámit ho s ní. Povinnost vypracovat tento jednotný plán a stanovy řešící důležité otázky

⁶² Karel Klíma, Ústavní právo, Plzeň 2006, 369

veřejného vzdělávání měl na základě čl. 370 parlament. V souvislosti s touto povinností odpovídala pravomoc parlamentu dle čl. 131 odst. 22, plán vzdělání vytvořit. Na průběh vzdělávání a dodržování jednotného plánu a jiných stanov měl dohlížet dle čl. 369 výbor pro vzdělání. Jednalo se o nový úřad, jehož členy jmenovalo příslušné ministerstvo s kontrasignací parlamentu.

Zvláštní péči autoři ústavy věnovali otázce vzdělání Prince z Asturie, následníka trůnu. Vzdělání a jeho studijní plán měli podle čl. 199 stanovit regenti po shodě s parlamentem. Do pravomoci parlamentu náleželo v mezích čl. 131 odst. 2 studijní plán schválit.

Hlavu 9 o veřejném vzdělávání uzavíral čl. 371, jehož obsahem byly jednotlivé formy svobody projevu a odpovídající odpovědnost vyplývající z platných právních norem. Z toho lze usuzovat, že vzdělávání mělo probíhat ve svobodném duchu a atmosféře. Nikdo za své názory neměl být trestán, pokud neporušovaly zákon.

Počítalo se s tím, že reforma školství by měla přinést své plody do roku 1830, neboť z čl. 26 odst. 6 vyplývalo, že občané, kteří by neuměli číst a psát po roce 1830 přijdou o své občanství.

14. Změna ústavy a dozor nad výkonem ustanovení ústavy

Autoři ústavy zakotvili v čl. 375, že ústavu či její jednotlivá ustanovení nebude možné jakkoliv měnit, doplnit či reformovat po dobu osmi let. Liberální politici se obávali panovníkova návratu z uvěznění ve Valencay a pravděpodobné změny neodpovídajícího rozložení sil po řádných volbách ve prospěch absolutistů. Zamýšleli nejprve vyzkoušet výkon jednotlivých ustanovení ústavy v praxi. Proto byl stanoven poměrně dlouhý interval, aby se lid, který neměl sebemenší ponětí, co ústava představuje, mohl s ústavou seznámit, porozumět jí a v případě její změny ve prospěch reakcionářských absolutistů povstat s liberály v čele.

Po uplynutí 8 let měla podle čl. 376 nejprve proběhnout diskuze o získání výjimečných pravomocí na základě čl. 162 odst. 3. Náležitostmi návrhu změny některého z ustanovení ústavy bylo dle čl. 377 písemná forma a podpisy alespoň 20 poslanců. Články 378-380 obsahují postup a náležitosti návrhu poslanců ke

zmocnění k provedení změny ustanovení ústavy. Pokud se poslanci shodnou, že je reforma důvodná Podle čl. 381 poslanci požádají své volební junty o zmocnění a podle uběhlé doby svého mandátu se rozhodnou zda nařídí závěrečnou rozpravu ihned nebo až po následných volbách do parlamentu, v mezích čl. 382 obsahujícího náležitosti a formu zmocnění juntou. Na základě čl. 383 proběhne závěrečná rozprava, po které proběhne hlasování. Návrh musí být schválen dvoutřetinovou většinou hlasů poslanců a poté publikován. Za tuto publikaci byl v mezích čl. 384 odpovědný král a dle čl. 34 k ní mělo dojít prostřednictvím orgánů veřejné moci, aby se s ní mohl seznámit všechen lid království.

Jakýmkoliv porušením ústavy se měl dle čl. 372 zabývat parlament. „Tato snaha zabránit mimoparlamentní kontrole ústavnosti a kontrolovat dozor nad ústavou do zákonodárného sboru nereflektovala jen rousseauovskou politickou teorii, ale byla i výrazem Sieyésovského pojetí reprezentativní demokracie, v němž zákonodárný sbor reprezentuje a ztělesňuje suverenitu lidu, jež nesmí být podřízena žádné institucionalizované kontrole.“⁶³ A v případě volby nového měla být všechna porušení ustanovení ústavy sdělena stálými poslanci na prvním jednání nového parlamentu. Také se mělo rozhodnout o odpovědnosti osob a jejich potrestání v mezích ustanovení ústavy a jiných právních norem. Mezi ústavněprávní sankce obecně patří například zrušení zákona, odvolání orgánu, rozpuštění orgánu, ztráta mandátu či zrušení výsledků voleb. „Z povahy ústavněprávních sankcí tedy vyplývá, že jejich smysl směřuje k dodržení podmínek ústavního postupu a jiných nároků ústavou stanovených. Obsahem sankce není obvykle postih individuální osoby a tento obsah může být velmi rozmanitý. Z osobních sankcí to může být uvolnění z funkce, ze sankcí jiného charakteru náprava opakování postupu, ale také uvedení v předešlý stav.“⁶⁴ Právo požadovat dodržování ústavy poslancem či králem měl na základě čl. 384 každý Španěl. Odpovídající povinnost byla zajištěna v čl. 374 přísahou všech veřejně činných osob, že budou ochraňovat ústavu, budou věrni králi, a budou řádně plnit své povinnosti.

⁶³ Vladimír Klokočka, *Ustavní systémy evropských států*, Praha 2006, s. 372

⁶⁴ Karel Klíma, *Ustavní právo*, Plzeň 2006, s. 76

IV. Další osudy ústavy v dobových politických konsekvencích

Proces reformních snah liberálů lze rozdělit do tří částí. „*První fáze této revoluce se uskutečnila prostřednictvím Cádizského parlamentu v roce 1810-1814, druhá fáze proběhla v rámci tzv. „Liberálního tříletí“ v letech 1820-1823 a třetí fáze mezi roky 1832-1840 vyústila v definitivní nastolení liberálního státu.*“⁶⁵ V tomto ohledu se Španělsko nelišilo politickou nestabilitou od většiny států Evropy a tuto vlastní nestabilitu přeneslo i na nově vznikající státy ve Španělské Americe. Boj mezi liberály a absolutisty o výdobytky buržoazní revoluce probíhal celé 19. století a přelil se i do počátku 20. století. Proběhlo množství kongresů, během nichž se Rakousko, Prusko a Rusko a jejich spojenci snažily vytvořit systém bránící budoucím revolucím. Vznikla tak tzv. Svatá aliance. Jejím principem byl vojenský zásah ve státě, který by postihla revoluce, a případná pomoc mezi spojenci. Svatá aliance však zklamala a revoluční nadšení se stále více šířilo. Proti snahám Svaté Aliance se nejprve zdráhavě posléze aktivně stavěla Velká Británie. V případě kolonií v Severní a Jižní Americe vydala USA tzv. Monroovu doktrínu. V níž se zavázala k potvoře snah o nezávislost těchto kolonií

1. Neúspěch Cádizské ústavy a restaurace starého režimu

Válka za nezávislost skončila 8. prosince 1813 smlouvou z Valencay. Napoleon se v ní zavázal, že obnoví stav před bayonskými abdikacemi a Ferdinand VII. na oplátku slíbil ukončení válečného stavu mezi Španělskem a Francií. Některé španělské vojenské oddíly v této době již působily za hranicemi Francie.

Staronový král Ferdinand VII. věda si, že španělské poměry nezná a že jeho prosté schopnosti na změnu situace ve Španělsku nestačí, zvolil oportunistickou taktiku. Místo aby se snažil zachránit zničené hospodářství, postavit znovu zbořená města, snížit sociální vášně a řešit nastalou situaci v koloniích, tak zdánlivě přísahal po svém propuštění na Cádizskou ústavu. Jeho

⁶⁵ Antonio UBIETO ARTETA a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 382

cílem bylo shromáždit reakcionářské síly, aby ji mohl anulovat. V pozici, kdy už mu nehrozilo bezprostřední nebezpečí ze strany Regentské rady, a liberálů přestal respektovat ustanovení ústavy. Již 4. května 1814 prohlásil svým dekretem ústavu za neplatnou. Davy skandovali: „*At' žije katolická víra! At' žije Ferdinand! At' žije inkvizice! Pryč s Parlamentem.*“⁶⁶

Jednou z největších slabin ústavy bylo její utvoření poměrně malou skupinou intelektuálů, která si na dobové poměry vzala příliš velké sousto. Artera uvádí, že v roce 1804 patřily mezi liberály 3 procenta populace a mezi absolutisty zhruba 16 procent obyvatelstva Španělska. Zároveň tito liberálové neznali či možná úmyslně ignorovali dobové poměry. Nerozuměli nevzdělanému obyvatelstvu a to složitější bylo vysvětlování účelu tohoto dokumentu. Od počátku bylo některým osobnostem v Regentské radě pro poloostrov a Indie zřejmé, že postavení ústavy, by nebylo jisté v případě návratu krále na trůn. V dobové atmosféře kontrarevolucí neměla totiž své místo. Odmítal ji jednak mnohem početnější tábor reakčních absolutistů a zároveň nebyla po vůli králi, vzhledem k některým principům, které obsahovala. Zejména se jednalo o principu národní suverenity. Podle něhož se jeho moc odvíjela od lidu a nikoliv od boha. V takové situaci by monarcha nemohl vládnout absolutisticky a musel by vládnout společně s parlamentem.

Po anulování ústavy bylo mnoho jejích tvůrců a poslanců, kteří jí ratifikovali uvězněno. Jejich osudy byli spleť. Někteří zemřeli, jiní jako například Argüelles či Muñoz-Torrero hráli svou roli v dalších osudech reformního snažení. Ferdinand VII. krutě pronásledoval jakoukoliv opozici a balancoval mezi liberály a absolutisty a nebál se použít pro jejich eliminaci jakýchkoliv instrumentů včetně vykonstruovaných procesů, proto mnozí raději volili exil.

Cádizská ústava zavedla množství nových administrativních, soudních i exekutivních opatření a úřadů. Snažila se odbourat ekonomické překážky starého režimu. Jejím anulováním se měl vrátit předchozí režim do zaběhnutých kolejí. To však již mnohdy nebylo možné. Absolutistická politika Ferdinanda VII. pouze vyhrotila nastalou situaci. Španělsko zažívalo nejhorší hospodářskou krizi ve svých dějinách. Guerilla se změnila v loupeživé bandy. Města byla poničena

⁶⁶ Jiří Chaloupka, *Stručná historie Španělska*, Praha 2005, s. 112

válkou. Válečné ztráty obyvatelstva byly obrovské. Emancipace kolonií nezadržitelně vedla k jejich osamostatnění.

Opatření na ukončení hospodářské krize byla ze strany panovníka dosti zmatečná a neprobíhala dostatečně dlouhou dobu, aby měla efekt. Průmysl se během válek značně propadl. Spolu s hospodářskou krizí následovala i krize finanční a agrární. Ferdinand VII. sice jmenoval na vhodné pozice několik schopných osobností jako Martína de Garay, ale jejich drobné snahy nemohli mít dalekosáhlý následek. Obnova země probíhala pomocí zahraničního kapitálu či půjček.

Španělsko nebylo schopno splácet půjčky a jeho chronická nestabilita způsobená častými vzpourami vojska či obyvatelstva smazala kredit, který si Španělsko vydobylo během Napoleonských válek. Ani zahraniční politika Ferdinanda VII. nepřinesla kýžený výsledek. Jeho politika nebyla prozíravá. Uzavřel bilaterální smlouvy s Anglií a Ruskem, které Španělsku nic nepřinášely. A zároveň pověřil vyjednáváním o poválečném vypořádání neschopného vyslance Labradora. Měl získat válečné reparace od Francie a ztracená území v Itálii pro Bourbony. Jednání se vlekla a mezitím si Španělsko získalo pověst nestálého partnera a druhořadého zchudlého státu Evropy. Španělsko nakonec přistoupilo k Vídeňskému aktu 7. května 1817 a 4. června 1817 se připojilo ke Svaté alianci.

Liberálové tehdejší doby se sdružovaly do organizací podobných zednářské lóži, intrikovaly a plánovaly ozbrojená povstání. Velmi často se stávalo, že takové povstání bylo prozrazeno. Mezi velmi časté spiklence patřili vojenští důstojníci, hrdinové války za nezávislost kterým byly odebrány pocty a hodnosti po nastolení starého režimu. Jako takové mělo úspěch až povstání v roce 1820.

2. Emancipace a rozpad koloniálního panství Španělské monarchie

Počátek pozvolného uvědomění lze zařadit do období vlády Karla III a jeho vrchol nastal během války o nezávislost 1808-1813. Postup kolonií nebyl jednotný, každá junta sledovala svůj vlastní zájem. Některá místokrálovství ve Španělské Americe zůstala věrná koruně kupříkladu: Peru, Nová Granada či Chile. Jiná v čele s Bolívarem či generálem San Martínem požadovala nezávislost. Po vyhlášení samostatnosti proběhl v nových státech stejný boj liberálů a absolutistů jako v mateřském Španělsku. „*Mezi četnými příčinami amerického osamostatnění se zpravidla zdůrazňuje jednak zralost, již dosáhla latinoamerická společnost za tři století transkultury.*“⁶⁷ Někteří politici jako byl například hrabě Aranda, již koncem 18. století předpovídali, že se španělské koloniální panství rozpadne, a nabádali k jeho konsolidaci.

Anulací Cádizské ústavy byla v podstatě španělská koloniální správa neudržitelná. Výdobytky ústavy jako rovnost národa na obou polokoulích či odstranění vnitřních cel a daní obchodu a omezení překážek vzniku průmyslu vzali za své. Kreolové vůdčí osobnosti místokrálovství se nechtěli smířit s opětovnou tyraníí Španělské koruny. Proces osamostatnění se opíral o obecní či městskou radu, juntou a tajné společnosti.

Osamostatňování proběhlo ve třech obdobích vývoje. První období proběhlo během vlády Karla IV a jeho předchůdců. Neslo se v duchu Rousseauových myšlenek. Příkladem byl Dopis amerických Španělů opata Viscarda z roku 1792, v němž kritizuje španělskou vládu a jako možné řešení uvádí ozbrojené povstání. Druhé období proběhlo během války za nezávislost a neslo se v duchu emancipace junt odtržených od Poloostrova. Američtí poslanci se účastnily schůzí parlamentu, zároveň se však zejména v Mexiku, Venezuele a několika dalších místokrálovstvích rozhořelo ozbrojené povstání podporované tiše Velkou Británií a zdánlivě neutrální USA. Velká Británie se chovala jako spojenec jenom na oko, chtěla přístup svých obchodních lodí do přístavů ve Španělské Americe. Parlament jí v několika vzbouřených koloniích sice dal svolení, ale zůstávala otázka Mexika. Třetí období kopírovalo události mezi lety 1814 a 1820 na poloostrově. Proběhlo množství vojenských střetů, ve kterých Španělsko z důvodu hospodářské krize a častých vzpour nemohlo pokračovat.

⁶⁷ Antonio UBIETO ARTETA a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 433

Vojenská síla, která vyslána byla pouze symbolická. Jedna z těchto expedic, nikdy nevyplula a donutila v roce 1820 Ferdinanda VII. přísahat znovu na ústavu. Mezi léty 1820 a 1824 se osamostatnila většina španělských kolonií. Celé 19. století se v bývalých koloniích neslo v duchu nestability a boje o ideály, které obsahovala Cádizská ústava. Stalo se tak z důvodu „rozporu mezi ideologickými schématy buržoazní revoluce a sociální realitou země“⁶⁸. Revoluce střídaly kontrarevoluce, přičemž s intervencemi neváhaly ani staré koloniální mocnosti hájící své mocenské a ekonomické zájmy.

3. Liberální třiletí a zásah Svaté aliance

Liberální hnutí zrušením Cádizské ústavy nezaniklo. Přes veškeré perzekuce a nucené exily liberálů a jiných podporovatelů ústavy se dařilo představitelům liberálů v tajnosti za pomoci tajných organizací intrikovat s vojáky. Proběhlo množství spiknutí a povstání bez valného úspěchu. Obrat nastal 1. ledna 1820, kdy se v Cabezas de San Juan vzbouřilo expediční vojsko pod vedením Rafaela Del Riega a znovu vyhlásilo Cádizskou ústavu z roku 1812. V následujících týdnech byl Del Riega podpořen několika velkými aglomeracemi⁶⁹, které ho napodobily a také vyhlásily Cádizskou ústavu z roku 1812. Ferdinand VII. se následně rozhodl přísahat na Cádizskou ústavu.

Celé období tzv. třiletí se neslo ve snaze liberálů vyřešit veškeré problémy Španělska, jež zapříčinila oportunistická politika Ferdinanda VII. Liberálové nebyli jednotní a nedokázali se shodnout na jednotné koncepci. Celé toto období probíhalo ve znamení politického chaosu. Jelikož se liberálové rozdělili na dvanáctníky a radikály. Koncepce umírněných dvanáctníků spočívala v návratu stavu po vyhlášení Cádizské ústavy. Svrchovanost měla být sdílena mezi parlamentem a panovníkem. Radikálové vycházeli ze svrchovanosti lidu zastoupeným parlamentem. Chtěli prosadit reformy z pozice moci i za použití násilí. Celou situaci bedlivě sledovali absolutisté a stejně jako v předcházejícím období liberálové, intrikovali a podněcovali povstání. Jejich věrným nástrojem se stala venkovská guerilla, jež ochotně bojovala proti bezbožným liberálům. Král sice přísahal věrnost ústavě, ale neměl v úmyslu se smířit se svým postavením

⁶⁸ Antonio UBIETO ARTETA a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 437

⁶⁹ La Coruña, Zaragoza, Barcelona, Pamplona a Cádiz

napořád, a hledal spojence, jak mezi řadami absolutistů, tak žádal i o zásah Svatou alianci.

Mnoho liberálních osobností spojených s ústavou⁷⁰, které byly vězněny v období restaurace starého režimu nebo v exilu se vrátily zpět do Španělska a snažily se pokračovat ve své reformě. Obnovili právní normy, které zrušil po svém návratu v roce 1814 Ferdinand VII. Španělský. Mezi mnohá opatření patřil zákon o zrušení majetkových vinkulací z 11. prosince 1820, byl zrušen inkviziční soud a obnovena svoboda tisku. K ožehavým úkolům se také řadilo řešení problematiky státního dluhu uskutečněné dekretem z 9. listopadu 1820 a reforma peněžního systému. Přes několik zdárných reforem byla většina populace naladěna proti liberálům. „*Co se týče neschopnosti tolerovat protivníka a hledat kompromis, ukázalo se, že se liberálové od Ferdinanda nijak neliší.*“⁷¹

Úsilí Ferdinanda VII. bylo nakonec odměněno po Veronském kongresu probíhajícím v říjnu a listopadu roku 1822. Kde byla odsouzena liberální revoluce a schválen zásah proti Španělsku. Zásahu oponovala zásadně Velká Británie. Zásah učinila Francie, která zaútočila na Španělsko 7. dubna 1823. Invazi provedlo na „100 000 synů svatého Ludvíka“ společně s 35 000 příznivci absolutismu. Invaze se nesešla s téměř žádným odporem a proběhla pouze bitva u Trocandera a následně Francouzi obsadili Cádiz.

Svatá aliance svrhla liberální parlament a dosadila Ferdinanda VII. se všemi jeho absolutistickými výsadami na trůn. Ferdinand VII. znovu odvolal ústavu 1. října 1823. Nastal nevídaný teror, obrovské množství osobností bylo uvězněno nebo donuceno k exilu a represe se dále jen zpříšňovaly. Svými kroky si dokázal znepřátelit i absolutisty. Vláda Ferdinanda VII. se nesla v definitivní ztrátě kolonií kromě Portorika, Kuby a Filipín. Po finanční stránce bylo toto období další ranou již tak zkoušenému Španělsku. „Zadlužení Španělska v roce 1824 činilo 2,6 miliardy reálů a do roku 1834 stouplu 4,46 miliardy reálů.“⁷²

⁷⁰ Argüles, Martínez de La Rosa, Muñes Torero

⁷¹ Jiří Chaloupka, Stručná historie Španělska, Praha 2005, s114

⁷² Antonio UBIETO ARTETA a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995, s. 432

4. Finální fáze revolučních snah a vítězství liberálů hájící Cádizskou ústavu

Evropu po roce 1830 otrásla revoluční vlna s centrem ve Francii. Vznikla zde buržoazní monarchie pod vládou Ludvíka Filipa. V krátké době Velká Británie a Francie uzavřely spojenectví jako protiváhu Svaté alianci. Změna Geopolitické situace donutila Ferdinanda VII. a jeho manželku Marii Kristýnu Bourbonskou ke změně politické orientace. V tomto mezinárodním napětí Ferdinand VII. skonal 29. září 1833 a po jeho smrti nastala problematická otázka nástupnictví. V krátké době propukla občanská válka, které se souhrnně říká Karlistické války.

Jednalo se o dynastický spor ve výkladu nástupnictví. Ferdinandovi VII. se narodily dvě dcery a neměl mužského potomka, proto vyhlásil pragmatickou sankci, jíž zrušil nástupnictví dle salického právo. O nástupnictví se však ucházel i jeho bratr, který tento akt nechtěl uznat. Po smrti Ferdinanda VII. na trůn nastoupila jeho nezletilá dcera, za kterou vládla jako regentka její matka Marie Kristýna Bourbonská. Don Karlos a absolutisté se s tím nechtěl smířit a prohlásili ho králem Španělska.

Zatímco Dona Karlose bratra Ferdinanda VII. podporovali absolutisté, Marie Kristýna Bourbonská byla nucena vyhledat pomoc liberálů a v zahraniční politice se orientovat na Francii a Velkou Británii. Jelikož pomoc Svaté aliance byla podmíněna absolutistickým zřízením. Mezi Francií, Velkou Británií a Španělskem a Portugalskem vznikla 22. dubna 1834 čtyřstranná smlouva k podpoře liberálních režimů na Pyrenejském poloostrově. Pomoc však nebyla dostatečná a válka se vlekla celých 7 let. Zejména Francie byla liknavá v otázce zásahu v severovýchodním Španělsku proti stoupencům Dona Karlose.

Marie Kristýna jako regentka království pověřila postem předsedy vlády umírněného liberála Francisca Martíneze de la Rosa. Jedním z jeho prvních kroků bylo vydání Královského statutu v dubnu roku 1834. Nejednalo se o ústavu, ale pouze o právní akt měnící ústavní zvyklosti. Ustanovení statutu se inspirovala názory Jovenalistů a poznatky, které učinili liberálové v exilu ve Velké Británii. Za jeden z příkladů šlo označit svolání dvoukomorového parlamentu. Volební právo do dolní komory bylo omezeno majetkovým cenzem. Rozhodnutí parlamentu muselo být schváleno oběma komorami a králem. Po převratu v srpnu

roku 1836 v La Granda byla Marie Kristýna radikálními liberály přinucena přísahat na Cádizskou ústavu z roku 1812. Ústava již nebyla v praxi použitelná, a tak proběhl pokus o její reformu, který skončil vydáním nové ústavy 17. července 1837.

Závěr

Téma diplomové práce jsem si zvolil záměrně, jelikož této ústavě není věnována patřičná pozornost jak autorskou obcí, tak i veřejností. Španělsko z mého úhlu pohledu mnohokrát zasáhlo do historie Českého státu. Zejména jeho bohatství z kolonií sloužilo Habsburkům k vedení náboženských válek a odrážení vojenských výpadů Osmanské říše. Zaujal mě i fakt, že Španělsko vyhlásilo svou první ústavu téměř půl století před Rakouským císařstvím.

Cádizská ústava patří jistě mezi klenoty ústavního práva, bohužel však nebyla příliš vhodná pro dobu, kdy byla vydána. Malé množství liberálů nemohlo obstát proti široké skupině konzervativních absolutistů. Problém byl také v tom, že ústava byla poměrně rozsáhlá a laik, natož pak negramotné obyvatelstvo, které velké většině ideálů obsažených v ústavě nemohlo porozumět. Místo toho, aby zemi přinesla ústava klid, spíše rozdmýchala řetězec násilí a křivd, které pronásledovalo Španělsko až do moderní historie.

Přál bych si, abych mohl této ústavě věnovat tolik času, kolik by si skutečně zasloužila. Neboť pokládám tuto ústavu za velmi zdařilou a zajímavou. Pokud bude možnost, rád bych svojí práci dokončil.

Resumé

Development leading to declaration of Cadiz Constitution was quite unstoppable. Newly formed Liberals requested their power and after the outbreak of the War of Independence against the French, led by Josep I., this group which was also controlling parliament, declared in March 19th 1812 constitution, which corresponded to their interests. The Constitution was very liberal and contained elements of Rechtsstaat⁷³. Among the most important were the nation's sovereignty, separation of powers, and criminal procedural guarantees.

Unfortunately, it was effective for only two years and was annulled in May 4th 1814 by Ferdinand VII. after his return from captivity in Valencay. The restoration of old regime started and many prominent liberals were imprisoned or had to leave into exile. The Government of Ferdinand VII. was in the spirit of opportunism and incompetence. Disgruntled Liberals rebelled and Spain was not able to get back on its economic feet. The position of Spain in the Spanish colonies in America seemed to be lost. Position of Spain in colonies weakened significantly which was responded by Spain with armed interventions without much success.

In 1820, the commander of one of these expeditions rebelled, and after a successful rebellion Ferdinand VII. again declared the Cadiz Constitution. However, he did not find the situation satisfying and requested the intervention of the Holy Alliance. Liberals revived the constitution and tried to solve the country's problems. Unfortunately, they were not united and chaos and terror equal to the reign of Ferdinand VII. broke out in the country. At this time, most Spanish colonies in America became independent =, leaving Spain only with Cuba, Puerto Rico and the Philippines. The efforts of Ferdinand VII. for the intervention of the Holy Alliance has paid off. Troops invaded France and in a short time the Liberals dispersed. There was an unprecedented reign of terror and most liberals were imprisoned or were forced into exile.

Ferdinand VII. died in September 29th, 1833. He left behind two daughters and before his death declared pragmatic sanction giving the right to rule to his eldest daughter Isabelle for which ruled her mother. Unfortunately, this fact

⁷³ State of Law

was not approved by Ferdinand VII.'s brother, don Carlos., primarily supported by absolutists, who wanted the return of the old order. Therefore, Maria Christina as Regent for the minor Isabel surrounded herself with liberals. This dynastic dispute initiated the Carlist war. After one of the upheaval Christine Marie was forced to re-declare the Constitution of Cadiz in 1836. Its validity was short-lived again, because it was considered old-fashioned and not suitable for Spain anymore.. Therefore, work began on a new constitution, which was released in 1837.

Seznam Literatury:

Antonio Ubieta Artera a kol., Dějiny Španělska, Praha 1995

Jiří Chaloupka, Španělsko - stručná historie států, Praha 2005

David Miller a kol., Blackwelova encyklopedie politického myšlení, Brno 2000

Andrew Heywood, Politické ideologie, Praha 2005

Vladimír KLOKOČKA, Ústavní systémy evropských států, Praha 2006

Klíma Karel, Ústavní právo, 3. vydání, Plzeň 2006

Karel Klíma, Encyklopedie ústavního práva, Praha 2007

JUDr. Jan Černý a JUDr. Miloš Valášek, České státní občanství, Praha 1996

Miroslav Novák, Volební a stranické systémy ČR v mezinárodním srovnání, Pelhřimov 2004

Pavel Holländer, Základy všeobecné státovědy, Plzeň 2009

Iain McLean a Alistair McMillan, The Concise Oxford Dictionary of Politics, Oxford 2009

Elektronické zdroje:

http://www.cadiz2012.es/cronologia_ficha.asp?id=126

http://www.cadiz2012.es/cronologia_ficha.asp?id=128

<http://www.cadiz2012.es/diputados.asp>

<http://www.bicentenariocadiz1812.es/contenido.cfm?id=184>

<http://extremenosilustres.wikispaces.com/Diego+Mu%C3%B1oz-Torrero>

http://www.elmundo.es/especiales/2009/07/espana/constitucion/actualidad/reportajes/ramon_power.html

http://en.wikipedia.org/wiki/Florencio_del_Castillo

http://www.biblioteca.tv/artman2/publish/1810_115/Decreto_de_15_de_Octubre_de_1810_Igualdad_de_derechos_entre_los_espa_oles_europeos_y_ultramarinos_olvido_de_lo_ocurrido_en_las_provincias_de_Am_rica_que_reconozcan_la_autoridad_de_las_C_rtes.shtml

<http://www.cadiz2012.es/constitucion.asp#translate-cs>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rod>

<http://www.cervantesvirtual.com/>